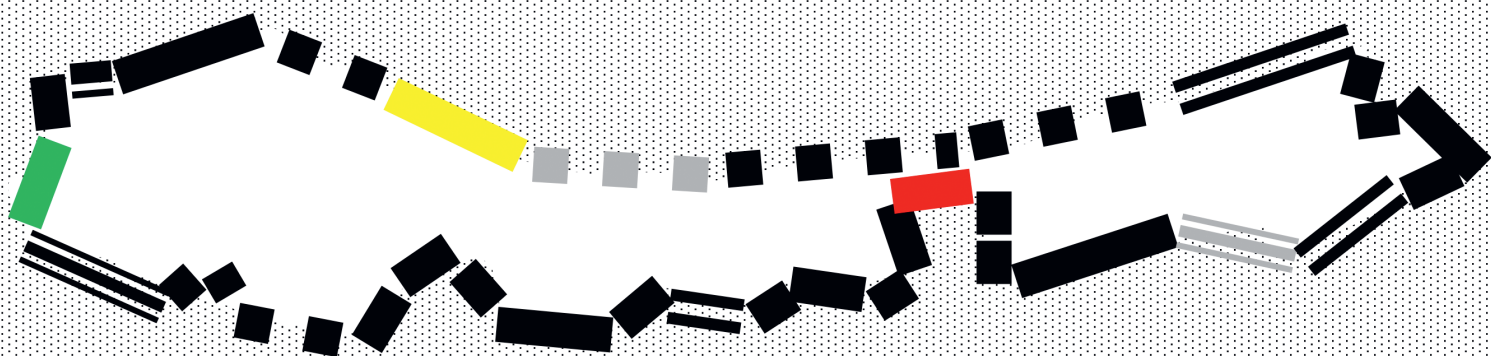

Baiba Vērpe

JŪRMALAS KŪRORTU ARHITEKTŪRAS ATTĪSTĪBA

Promocijas darba kopsavilkums

RĪGAS TEHNISKĀ UNIVERSITĀTE

Arhitektūras fakultāte

Arhitektūras vēstures un teorijas katedra

Baiba Vērpe

Doktora studiju programmas “Arhitektūra” doktorante

**JŪRMALAS KŪRORTU ARHITEKTŪRAS
ATTĪSTĪBA**

Promocijas darba kopsavilkums

Zinātniskais vadītājs

profesors *Dr. habil. arch.*

JĀNIS KRASTIŅŠ

RTU Izdevniecība

Rīga 2023

Vērpe, B. Jūrmalas kūrortu arhitektūras attīstība.
Promocijas darba kopsavilkums. Rīga: RTU
Izdevniecība, 2023. 34 lpp.

Iespiests saskaņā ar promocijas padomes “RTU P-
10” 2023. gada 15. jūnija lēmumu Nr. 04030-
9.10.2/1

Vāka attēla autore – Baiba Vērpe

<https://doi.org/10.7250/9789934229787>

ISBN 978-9934-22-978-7 (pdf)

PROMOCIJAS DARBS IZVIRZĪTS ZINĀTNES DOKTORA GRĀDA IEGŪŠANAI RĪGAS TEHNISKAJĀ UNIVERSITĀTĒ

Promocijas darbs zinātnes doktora (*Ph. D.*) grāda iegūšanai tiek publiski aizstāvēts 2023. gada 15. novembrī plkst. 10.00 Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras fakultātē, Ķīpsalas ielā 6, 306. auditorijā.

OFICIĀLIE RECENZENTI

Profesore *Dr. arch.* Aija Ziemeļniece,
Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte, Latvija

Profesore *Dr. arch.* Una Īle,
Latvijas Biozinātņu un tehnoloģiju universitāte, Latvija

Profesors *Dr.* Kestutis Zaleckis,
Kauņas Tehniskā universitāte, Lietuva

APSTIPRINĀJUMS

Apstiprinu, ka esmu izstrādājusi šo promocijas darbu, kas iesniegts izskatīšanai Rīgas Tehniskajā universitātē zinātnes doktora (*Ph. D.*) grāda iegūšanai. Promocijas darbs zinātniskā grāda iegūšanai nav iesniegts nevienā citā universitātē.

Baiba Vērpe..... (paraksts)

Datums:

Promocijas darbs ir uzrakstīts latviešu valodā, tajā ir ievads, trīs nodaļas, secinājumi, literatūras saraksts, 271 attēls, viena tabula, trīs pielikumi, kopā 276 lappuses, ieskaitot pielikumus. Literatūras sarakstā ir 521 nosaukums.

Anotācija

Pētījumā analizēta Jūrmalas apbūves un arhitektūras ģenēze un transformācija kopš 19. gs. sākuma līdz mūsdienām. Pilsētai pievērsta uzmanība kā Latvijas lielākajam kūrortam. Darbā ir trīs nodaļas.

1. nodaļā “Jūrmalas kūrortu attīstība un plānošana” analizēta ar kūrorta tēmu saistītā terminoloģija, dažādu periodu Jūrmalas teritorijas attīstības plānošanas dokumentācija un kūrorta apbūves attīstība, saturu sistematizējot pēc hronoloģiskā principa. Identificētas apbūves teritorijas, kas kādā no laika periodiem izmantotas kā kūrorti.

2. nodaļā “Kūrortu arhitektūras ģenēze un transformācija būvju tipoloģijas kontekstā” noteikta kūrortu objektu tipoloģiskā daudzveidība un attīstība, kā arī laika gaitā notikusī kūrortu objektu funkcionālā un būvtehniskā transformācija. Analizēta dziedniecības un atpūtas objektu arhitektūra. Dziedniecības objekti ir piejūras vannu mājas, sanatorijas un citi. Atpūtas objekti ir viesu izmitināšanas un izklaides objekti, objekti atpūtai pludmalē un pilsētvidē.

3. nodaļā “Arhitektūras stilistika Jūrmalā” noteikta atsevišķu stilu vai stilistisko virzienu izplatība apbūvē. Tēma analizēta atbilstoši arhitektūras stilu attīstības vēsturiskajiem periodiem.

Darbā formulētas Jūrmalas kūrortu arhitektūras attīstības galvenās likumsakarības. Jūrmalas kūrortu arhitektūras attīstības izpēte zinātniskajā apritē ievada jaunu faktoloģisko un grafoanalītisko materiālu.

Darbā ir 276 lappuses, ieskaitot pielikumus, 271 attēls, 521 atsauce. 1. pielikumā apkopoti 40 dažādi pilsētas plāni, 2. pielikumā identificēti 64 dažādi kūrortu objektu tipi, 3. pielikumā ir analītiska datubāze par 277 kūrorta objektiem Jūrmalā, apkopojot 437 attēlus par tiem.

Saturs

Anotācija	4
Saturs	5
Ievads	6
1. Jūrmalas kūrortu attīstība un plānošana	12
1.1. Jūrmala līdz Pirmajam pasaules karam	13
1.2. Starpkaru periods	15
1.3. Padomju periods	15
1.4. Periods pēc 1991. gada	16
2. Kūrortu arhitektūras ģenēze un transformācija būvju tipoloģijas kontekstā.....	19
2.1. Dziedniecības objekti	19
2.2. Atpūtas objekti.....	21
2.2.1. Viesu izmitināšanas objekti	21
2.2.2. Izklaides objekti	23
2.2.3. Mierīgās un aktīvās atpūtas objekti.....	24
3. Arhitektūras stili Jūrmalā	26
Secinājumi.....	30
Kopsavilkumā izmantotie avoti.....	32

Ievads

Tēmas aktualitāte. Jūrmalas atsevišķas teritorijas jau kopš 19. gs. sākuma ir pazīstamas kā kūrorti. 2013. gadā gandrīz visai Jūrmalas administratīvajai teritorijai ir piešķirts kūrorta statuss atbilstoši Tūrisma likuma nosacījumiem. Mūsdienās Jūrmala ir lielākais no diviem Latvijā esošiem kūrortiem. Kūrortu funkcijas nodrošināšanai paredzētā arhitektūra jeb kūrorta arhitektūra ieņem būtisku vietu Jūrmalas kopējā apbūvē, kā arī visas Latvijas kultūras mantojuma kontekstā, jo Jūrmalā atrodas 11 % no visiem arhitektūras pieminekļiem Latvijā. No tiem gandrīz visi ir kūrorta objekti.

200 gadu laikā Jūrmalā ir bijusi liela kūrorta objektu daudzveidība. Katrs nākamais vēstures periods ienesis izmaiņas gan kūrortu kultūrā, gan izpratnē par to, kas ir kūrorts. Arhitektūras pētniecībā vislabāk ir apzināta perioda līdz Pirmajam pasaules karam un starpkaru perioda kūrortu arhitektūra, bieži saukta par vēsturisko arhitektūru. Tomēr arī padomju periodā un periodā pēc 1991. gada ir notikušas un notiek ievērojamas izmaiņas šajā jomā.

Tradicionālais Jūrmalas apbūves tēla elements ir vasarnīca tā dēvētajā Šveices stilā. Pēdējās desmitgadēs ir jūtami izmainīties vides mērogs un mākslinieciskais tēls. Šīs izmaiņas nereti raisa negatīvas emocijas plašā sabiedrībā. Ir acīmredzami mainīties arī vēsturisko ēku izmantošanas veids. Vēsturisko vasarnīcu apbūves teritorijās tiek būvēti salīdzinoši lieli viesu nami un daudzdzīvokļu ēkas. Faktiskā viesu namu izmantošana bieži neatbilst to paredzētajai funkcijai. Lielas transformācijas ir piedzīvojušas vasarnīcas. Tās no sezonas ēkām tiek pārveidotas par pastāvīgi apdzīvojamām ēkām. Šīs šķietami nelielais funkcionālais pārveidojums gan teorētiski, gan praktiski lielā mērā iespaido kūrorta funkciju, jo šādi vasarnīcas no plašākas publikas izmantotiem objektiem tiek pārvērstas par slēgtas izmantošanas objektiem. Tas savukārt ievērojami samazina tradicionālo kūrorta objektu skaitu Jūrmalā. Vasarnīcu nozīme kūrortu attīstībā joprojām nav pietiekami precīzi noteikta. Līdzīga situācija ir arī ar citu tipu būvēm.

Mūsdienu presē un Jūrmalas pašvaldības normatīvajos aktos bieži tiek pieminēts kūrorta vārds. Jūrmala tiek saukta par kūrortpilsētu. Mūsdienās kūrorts ir vieta, kur ir kūrorta ārstniecības iestādes, tomēr šādu ārstniecības iestāžu kritēriji nav precīzi noteikti. 2022. gadā ģeopolitiskās situācijas dēļ darbu pārtraukušas divas no četrām lielākajām kūrorta rehabilitācijas iestādēm – sanatorija “Jantarnij bereg” un “Belorusija”. Tas būtiski samazina kūrorta ārstniecības iespējas Jūrmalā. Šobrīd Jūrmalā ir tikai dažas apkaimes, kurās atrodas kūrorta ārstniecības iestādes, tomēr par kūrortu ir atzīta daudz lielāka teritorija, arī meži un purvi, bet nav iekļautas dažas teritorijas, kas vēsturiski ir bijušu kūrorti. Šo un daudzu citu pretrunu cēlonis ir vēsturiskās attīstības objektīvo likumsakarību neievērošana vai nezināšana. Zudušas par tradicionālām uzskatītās vērtības. Jūrmalas kūrorta arhitektūras ģenēzes un transformācijas izziņāšana ir kritiski svarīga, lai nodrošinātu kūrorta attīstības vēsturisko pēctecību.

Tēmas līdzšinējais izpētes līmenis. No senākiem laikiem teorētiskie pētījumi par Jūrmalas apbūvi un teritoriju kā kūrortu tikpat kā nav. **Periodā līdz Pirmajam pasaules karam** galvenokārt mēģināts apzināt Jūrmalas dziednieciskos resursus. 1903. gada izdevumā “Ķemeru sēra avoti un dūņu peldētava” [1] atrodama gan informācija par minerālūdens ķīmisko sastāvu, gan peldu iestādes plāni un detalizēti apraksti par iestāžu darbību. Plašs izziņas materiāls par Jūrmalas apbūvi un labiekārtojumu ir tā laika pastkartes.

Starpkaru periodā publicēta politiķa, novadpētnieka Pētera Beltes grāmata “Rīgas Jūrmalas, Slokas un Ķemeru pilsētas ar apkārtni” [2]. Tajā ir bagātīga informācija par kultūras, izglītības, pilsētas pārvaldes un kūrorta attīstību. Daļēji analizēta apbūves attīstība, piemēram, ēkas ģenēze no zvejnieku mājas līdz vasarnīcai. Uz šo izdevumu atsaucas daudzi arhitektūras, vēstures, medicīnas un citu nozaru mūsdienu pētnieki. Izdevumā doti nedaudzi datu avoti, tomēr informācijas ticamības līmenis šķiet visai augsts. Jūrmala raksturota vairākos izdevumos par Latvijas pilsētu vēsturi [3; 4]. Kūrortoloģijai Latvijā tika veltīti vairāki izdevumi, tai skaitā 1933. gadā “Latvijas kūrorti un veselības kopšana” [5].

Padomju periodā tika izstrādāts 1970. gada Jūrmalas attīstības plāns [6; 7]. Šo materiālu var uzskatīt ne tikai par teritorijas plānošanas dokumentu, bet arī par Jūrmalas apbūves izpēti. 1985. gadā Ludmila Kartunova Rīgas Politehniskajā institūtā izstrādāja disertāciju arhitektūras zinātņu kandidāta grāda iegūšanai “Blakus lielākām pilsētām esošo piejūras atpūtas zonu rekonstrukcija. Rīgas jūras līča kūrortu piemērs” [8]. Pētījumā apskatīts arī Jūrmalas kūrorts. Šajā periodā tika aktualizēti arī kultūrvēsturiskā mantojuma aizsardzības jautājumi. Kopš 20. gs. septiņdesmito gadu beigām sāka vēsturiskās Jūrmalas arhitektūras apzināšanas, ko nodrošināja Latvijas PSR Valsts kultūras komiteja. 1989. gadā Valsts kultūras komitejas Restaurācijas institūts izstrādāja Jūrmalas vēsturiskā centra pirmsprojekta izpēti. Tajā ir vairāki sējumi: “Rīgas Jūrmalas arhīvu materiālu fotofiksācija” (autors R. Zandbergs) [9], “Vēsturiskās apbūves aizsardzības zonu noteikšana Jūrmalas pilsētai. Teksts, attēli, rasējumi” (autore I. Mence) [10; 11] un “Jūrmalas ēku projekti 1914.–1939. g. Fotokopijas.” (autore I. Mence) [12]. 1983. gadā tika veikta arī izpēte “Ķemeru kūrorta parks. Slēdziens par parka arhitektūras objektiem un fotofiksācija” (autori I. Janele un J. Radiņš) [13]. Izpētēs sniegts pārskats par apbūves attīstību, apkopots kartogrāfiskais materiāls un vairāki būvprojekti. Jūrmalas pilsētas kultūrvēsturiskā mantojuma nodaļā veikta vēsturisko ēku uzskaitē, izveidojot datubāzi kartotēkas formātā. To veica vēsturnieki Ausma Pētersone un Rihards Pētersons, arhitektes Anita Maija Naudiša un citi. Datubāzes saturs ir nepilnīgs, dažkārt izmantojot sekundārus avotus – publicējumus periodikā un citus.

Pēc 1991. gada parādījušās vairākas Jūrmalas arhitektūrai veltītas publikācijas. 1996. gadā Jūrmalas pilsētas domes Kultūrvēsturiskā mantojuma nodaļa izdevusi grāmatu “Kultūras pieminekļi Jūrmalā” [14], kurā sniegts ieskats teritorijas attīstībā, ēku tipoloģijā un stilistikā. Šajā izdevumā stilu iedalījums atšķiras no arhitektūrā vispārpieņemtā stilu iedalījuma. 1998. gadā izdota grāmata “Jūrmalas vēsturiskā arhitektūra” [15], kas popularizē vēsturisko arhitektūru. 1998. gadā izdota arī grāmata “Māja Jūrmalā” [16], kurā apkopota informācija par tālaika jaunāko apbūvi. 2000. gadā Jūrmalā starptautiska projekta “PHARE” arhitektūras izpētes ietvaros tika apsektas vēsturiskas ēkas un par katru aizpildīta anketa. Kā galvenie projekta rezultāti norādīti: “Jūrmalas pašvaldība ir ieguvusi progresīvu analītisko sistēmu, kas

dos iespēju visaptverošas apbūvēto teritoriju koncepcijas tālākai attīstībai; metodiski savākti dati un sistematizēta datu sistēma nodrošina tālāku, kvalitatīvu pašvaldības teritorijas analīzi un jaunu projektu ieviešanu; reģistrs, ietverot ievadītos datus un analīzi, nodrošina tā savietošānu ar digitālo pilsētas karti” [17]. Izveidotā digitālā datubāze tehnisku iemeslu dēļ nav saglabāta. Ap 2000. gadu tika izstrādāts analītisks materiāls “Jūrmalas apbūves izvērtējums”, kur grafiski marķētas apbūves arhitektoniskās vērtības [18]. 2004. gadā publicēta apjomīga grāmata “Jūrmala. Daba un kultūras mantojums” [19]. Tā ir kolektīva monogrāfija ar vietām publicistiska rakstura saturu. Bagātīgi ilustrētais izdevums sniedz ieskatu vēsturiskajos ēku tipos un stilistikā. Grāmatas valodā lielākoties lietota mākslas vēsturnieku pieņemtā terminoloģiju un arhitektūras stilu sistematizāciju. Padomju un pēcpadomju arhitektūra ieskicēta virspusēji. 2016. gadā Rīgas Tehniskajā universitātē aizstāvēts Baibas Tračumas (tagad – Vērpes) maģistra darbs “Jūrmalas pludmales vide no 19. gs. sākuma līdz mūsdienām” [20], kurā noteikta Jūrmalas pludmales objektu tipoloģiskā attīstība, konstatējot lielu objektu daudzveidību.

Mūsdienu arhitektūras apskati publicēti dažādos periodiskos izdevumos, visbiežāk žurnālā “Latvijas arhitektūra” un “Deko”. 2011. gadā iznākusi arhitekta J. Dripes monogrāfija “Latvijas arhitektūra 1991–2011” [21], kurā Jūrmalas arhitektūra atspoguļota 17 objektu aprakstos. Izdevumā ir dažas faktoloģiskas neprecizitātes, piemēram, ēka “Avenue” Dzintaru prospektā 34 nosaukta par daudzdzīvokļu ēku, lai gan tā ir viesu māja. 2013. gada izdevumā “Laikmetīgā arhitektūra Latvijā” [22] līdzās citiem analizēti arī septiņi Jūrmalas objekti.

Jūrmala kā kūrorts pievērsusi arī vēsturnieku uzmanību. Jūrmalas muzejā ir gan pastāvīgā ekspozīcija par Jūrmalas kūrortu, gan tiek veidotas tematiskās izstādes. 2017. gadā Jūrmalā notikušās starptautiskās konference “Resorts – Cultural–Historical Landscape and Cultural Space” ziņojumu izdevumā publicēts vēsturnieces Ingas Sarmas raksts “Resort in Time. Jūrmala Case” [23]. Jūrmalai veltīts raksts atrodams 2011. gada izdevumā “Resorts and Ports: European Seaside Towns since 1700” [24]. 2019. gadā izdots pētījums “Dubultu vēsture” [25]. Tajā apkopota salīdzinoši plaša informācija par šīs Jūrmalas apkaimes arhitektūru. Lielākoties visos Jūrmalas tūrisma izdevumos, ar ko piesātināta interneta vide, vispārējā informācija aptver periodu līdz 1940. gadam.

Informācija par starpkaru perioda pilsētībūvnieciskiem projektiem atrodama Jāņa Krastiņa 1992. gada monogrāfijā “Latvijas Republikas būvmāksla” [26]. Jāņa Krastiņa monogrāfijā “Jūgendstila arhitektūra Latvijā” [27] viena no nodaļām ir veltīta jūgendstilam Jūrmalā. Savukārt Jāņa Krastiņa un Jura Dambja grāmatā “Modernās kustības arhitektūra. Saknes un strāvojumi pasaulē un Latvijā” ir minēti vairāki Jūrmalas objekti [28]. 2018. gada Karīnas Horstas monogrāfijā “Sanatoriju arhitektūra Latvijā 1918–1940” [29] apkopotas attiecīgā perioda sanatoriju ēkas, tai skaitā arī Jūrmalā.

Līdzšinējos pētījumos tomēr izpaliek plašāki teorētiski vispārinājumi par Jūrmalas kūrorta pilsētībūvnieciskās attīstības likumsakarībām. Līdz šim Jūrmalas būvju tipi ir pētīti fragmentāri, neaptverot visus vēsturiskos periodus. Nav teorētisku darbu, kas detalizēti sistematizētu kūrorta objektu tipus ne Jūrmalā, ne citviet Eiropā. Kultūras mantojuma jomā ir apzinātas ēkas, kas datētas līdz 1940. gadam un ir saglabājušās. Padomju perioda arhitektūras mantojums ir nepietiekami apzināts un analizēts, tāpat kā mūsdienu arhitektūra. Pētniecības vidē un sadzīvē

nav konsekvents terminu lietojums ēku nosaukumos. Nav precīza arhitektūras vēsturisko stilu un stilistisko strāvojumu sistematizācija un terminoloģija. Mūsdienu stilistiskās izpausmes Jūrmalā līdz šim ir maz apskatītas un analizētas.

Pētījuma priekšmets ir Jūrmalas kūrortu arhitektūras attīstība kopš kūrortu pirmsākuma tipoloģiskā un arhitektūras stilu kontekstā.

Pētījuma mērķis ir iegūt Jūrmalas kūrorta arhitektūras attīstības kopainu, detalizēti nosakot pilsētībūvnieciskās ģenēzes attīstības likumsakarības, sistematizējot apbūves tipoloģisko daudzveidību un identificējot arhitektūras stilistiskās īpatnības.

Pētījumā izmantotās metodes galvenokārt ir induktīvā analīze un salīdzinošā analīze. Nolūkā iegūt vizuāli viegli uztveramus vispārinājumus, analizējot ēku vēsturiskās attīstības posmus un apbūves transformāciju atsevišķos vēsturiskajos periodos, izmantota grafoanalītiskā metode. Veiktas pirmavotu (arhīvu un muzeju, kā arī privāto kolekciju un atsevišķu institūciju materiālu), līdzšinējo publikāciju, kā arī dažādu normatīvo aktu studijas. Pētījumu stipri ierobežo apstākļi, ka nav saglabājies Jūrmalas vēsturisko arhitektūras projektu arhīvs, tādēļ pētījuma gaitā meklēti alternatīvi informācijas avoti. Valsts Vēstures arhīvā un Jūrmalas pilsētas muzeja krājumā ir pieejami vairāki vēsturiskie būvprojekti. Ir samērā daudz fotoattēlu, kas deponēti Jūrmalas pilsētas muzeja krājumā, Latvijas nacionālās bibliotēkas fondā un citur. Plaši izmantoti apsekojumi dabā.

Jūrmalas kūrorta arhitektūras stilistika analizēta visas pilsētas arhitektūras stilistikas kontekstā un ietver laika periodu līdz apmēram 2020. gadam. Arhitektūras stilistikas iedalījuma un pazīmju noteikšanai tiek izmantota metodoloģija, kāda lietota monogrāfijā “Rīgas arhitektūras stili” [30].

Pētījuma atsevišķās nodaļas strukturētas pēc hronoloģiskā principa. Ir pieņemts vispārpalīdzīgs vēsturisko periodu iedalījums:

1. **periods līdz Pirmajam pasaules karam** (19. gs. sākums – 1914);
2. **starpkaru periods** (1918–1940);
3. **padomju periods** (1945–1990);
4. **periods pēc 1991. gada.**

Nosakot vēsturisko periodu hronoloģiskās robežas, ņemts vērā, ka pasaules karu laikā būvniecība praktiski nav notikusi. Procesi, kas notikuši līdz Otrajam pasaules karam, darbā bieži vien apzīmēti arī ar vārdu “vēsturisks”. Procesi, kas notikuši pēdējo 10 gadu laikā, bieži vien apzīmēti ar vārdu “mūsdienu”.

Attēli, kuriem nav norādīts avots, ir autores uzņemti. Pētījumā izmantotais vizuālais materiāls ir apkopots pielikumos tabulu formātā. Atsauces uz pielikumiem ir norādīta iekavās, pielikumu apzīmējot ar “piel.”, pielikuma tabulas rindas numuru ar “r.”, šādi identificējot atsauces vietu. Darbā izmantoti mūsdienu vietvārdi, ielu nosaukumi un citi apzīmējumi, kam vēsturiski varēja būt citi nosaukumi.

Zinātniskā novitāte. Jūrmalas kūrortu arhitektūras attīstības izpēte ievada zinātniskajā aprītē jaunu faktoloģisko un grafoanalītisko materiālu. Kūrorta arhitektūra kā specifiska publisku būvju tipoloģiskā grupa ar tai raksturīgo arhitektūras stilistiku identificēta Latvijas

arhitektūras vispārīgo parādību kontekstā. Precizēti kūrorta arhitektūras terminoloģiskie jautājumi. Izstrādāta kūrorta objektu tipoloģiskā sistematizācija. Izveidota apjomīga datubāze par Jūrmalas kūrorta objektiem. Pirmo reizi zinātniskajā apritē ievadīti detalizēti dati par kūrorta objektiem, kas veidoti kopš padomju perioda.

Darba praktiskā nozīme. Teorētiskās atziņas var tikt izmantotas normatīvo aktu precizēšanai gan būvniecības un teritorijas plānošanas, gan kultūras mantojuma, tūrisma un procesu uzraudzības jomā. Pētījuma materiāli iekļaujami dažādos vispārīzglītojošos un izziņas materiālos, tūrisma ceļvežos un cita veida izdevumos par Jūrmalu.

Darba aprobācija. Promocijas darba atsevišķu pētījumu rezultāti ir publicēti zinātniskajos izdevumos. Par darba tēmu nolasīti referāti zinātniskajās konferencēs.

Publikācijas

1. **Tračuma, B.** Jūrmalas Dzintaru prospekta apbūve. *Latvijas Arhitektūra*, 2016, Nr. 127, 84.–92. lpp. ISSN 1407-4923.
2. **Vērpe, B.** Rotas ielas rota. *Latvijas Arhitektūra*, 2017, Nr. 129, 54.–57. lpp. ISSN 1691-4058.
3. **Vērpe, B.** Retracing the Architectural Heritage. The Works of Architect Eižens Laube in Jūrmala City, Latvia. *Architecture and Urban Planning*, 2018, Vol. 14, p. 141–150. e-ISSN 2255-8764. Available: doi:10.2478/aup-2018-0019.
4. **Vērpe, B.** Jūrmalas pludmales sezonas kafejnīcas. *Latvijas Arhitektūra*, 2019, Nr. 143, 74.–77. lpp. ISSN 1691-4058.
5. **Jankauskaitē, A., Vērpe, B., Grecevičius, P.** Evaluation of the Recreational Landscape Potential of the South-Eastern Baltic Sea Seaside Resorts. *Journal of International Scientific Publications: Ecology & Safety*, 2019, Vol. 13, p. 45–57. Available: <https://www.scientific-publications.net/en/article/1001858/>.
6. **Vērpe, B.** Dubultu kultūras kvartāls. *Latvijas arhitektūra*, 2020, Nr. 147, 52.–57. lpp. ISSN 1407-4923.
7. **Vērpe, B.** Teniss Jūrmalā. *Latvijas arhitektūra*, 2021, Nr. 156, 50.–53. lpp. ISSN 1407-4923.
8. **Vērpe, B.** Large-Scale Buildings of the Resort Establishments of the Soviet Period and their Present State in Jūrmala City, Latvia. *Architecture and Urban Planning / Arhitektūra un pilsētplānošana*, 2021, Vol. 17, p. 29–45. e-ISSN 2255-8764. Available: doi:10.2478/aup-2021-0003.
9. **Vērpe, B.** The Evolution of the Summer Houses of the Sea Resort Areas of Jūrmala, Latvia. *Architecture and Urban Planning / Arhitektūra un pilsētplānošana*, 2023 (pieņemts publicēšanai).

Referāti konferencēs

1. 2016. gada 13. oktobrī Rīgā, Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras fakultātē “RTU 57. starptautiskā zinātniskā konferencē” nolasīts referāts “*Beachscape of Jūrmala City Since Beginning of 19th Century*”.
2. 2018. gada 11. oktobrī Rīgā, Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras fakultātē “RTU 59. starptautiskā zinātniskā konferencē” stenda referāta prezentācija “*The Works of Architect Eižens Laube in Jūrmala City, Latvia*”.
3. 2018. gada 20. septembrī Lietuvā, Kauņas Tehniskajā universitātē 6. starptautiskajā konferencē “Advanced construction” nolasīts referāts “*The Contemporary Resort Architecture in Jūrmala, Latvia. Case of Dzintaru Prospekts*”.
4. 2019. gada 17. oktobrī Rīgā, Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras fakultātē “RTU 60. starptautiskā zinātniskā konferencē” stenda referāta prezentācija “*Stylistics of Contemporary Residential Buildings Architecture in Jūrmala*”, līdzautors I. Lazdiņš.
5. 2019. gada 17. oktobrī Rīgā, Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras fakultātē “RTU 60. starptautiskā zinātniskā konferencē” nolasīts referāts “*The Soviet Modernism in Jūrmala City, Latvia. Lost and Found Treasures*”.
6. 2020. gada 16. oktobrī Rīgā, tiešsaistē “RTU 61. starptautiskā zinātniskā konferencē” stenda referāta prezentācija “*The Planning, Typology and Design of the Resort Buildings of Soviet Period in Jūrmala City, Latvia*”.
7. 2021. gada 14. oktobrī Rīgā, Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras fakultātē “RTU 62. starptautiskā zinātniskā konferencē” nolasīts referāts “*The Typology of Resort Buildings in Jūrmala City, Latvia*”.
8. 2022. gada 14. oktobrī Rīgā, Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras fakultātē “RTU 63. starptautiskā zinātniskā konferencē” nolasīts referāts “*The Typology of Resort Buildings in Jūrmala City, Latvia*”.

Izstādes

Izstāde “Atrakcija. Pils. Daile. Arhitektam Edgaram Šēnbergam 100” (izstādes autore).
Bulduru izstāžu namā no 2023. gada 1. marta līdz 31. aprīlim.

Publiskas prezentācijas

2023. gada 18. martā publiska prezentācija “Jūrmalas kūrortu arhitektūra” izstādes “Atrakcija. Pils. Daile. Arhitektam Edgaram Šēnbergam 100” ietvaros.

Aktivitātes sociālajos tīklos

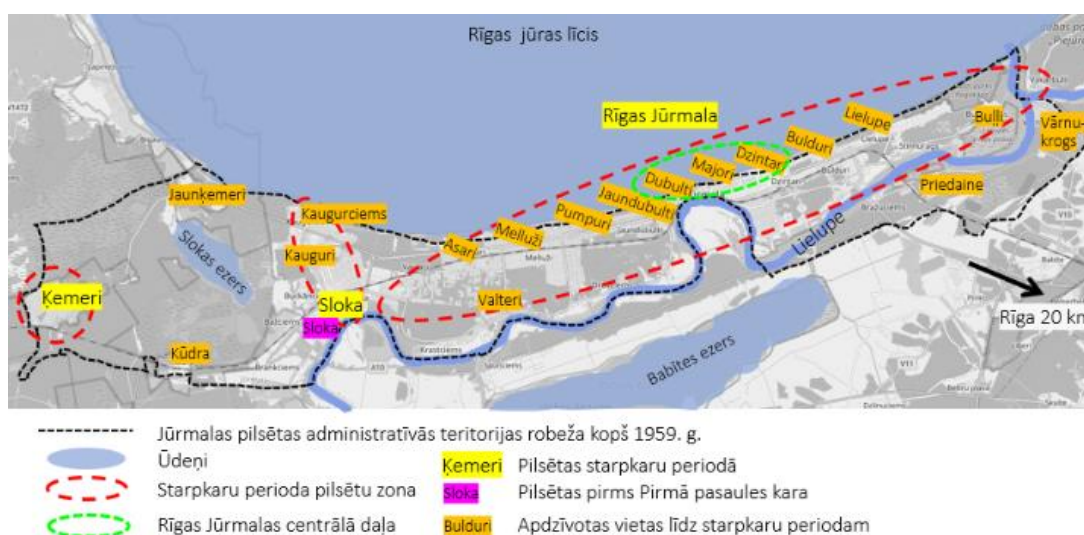
“Facebook” lapa “Jūrmalas arhitektūras izpēte” kopš 2018. gada. Saite uz lapu:
<https://www.facebook.com/baiba.verpe/>.

“Facebook” lapa “Eižens Laube – arhitekts un domātājs” kopš 2020. gada. Saite uz lapu:
<https://www.facebook.com/parEizenuLaubi/>.

1. Jūrmalas kūrortu attīstība un plānošana

Vārds “kūrorts” ir vācu izcelsmes saliktenis, kas sastāv no diviem vārdiem “*kuren*” jeb dziedināt un “*Ort*” jeb vieta. Šis vārds ir ienācis latviešu un krievu valodā (*курорт*), latviešu valodā tā ir sinonīms “kūrvieta”. Angļu valodā tiek lietots vārds “*resort*”. Dažādu vēsturisko periodu publikācijās ir pieejamas dažādas kūrorta definīcijas. Starpkaru periodā ir rakstīts, ka kūrorts ir vieta, kas ar saviem dabiskiem vai mākslīgiem dziedniecības līdzekļiem noder dziedniecībai un atpūtai [31, 18999]. Padomju perioda kūrortu nolikuma projektā noteikts, ka par kūrortu var atzīt teritoriju, kurā ir dziedniecības dabas resursi, kur pastāv klimatiskie un citi faktori, kā arī nepieciešamie sociālie un ekonomiskie apstākļi, kas labvēlīgi iedzīvotāju ārstēšanas, slimību profilakses un atpūtas organizācijai [32]. Medicīnas izdevumos papildus tiek uzsvērts, ka kūrorts ir atbilstoši iekārtots – uzceltas ūdensdziedniecības un dūņu dziedniecības iestādes, klimatterapijas paviljoni, dzīvojamie korpusi, kultūras iestādes [33]. Pēc 1991. gada tūrisma nozares kontekstā ar kūrortu saprot ainaviski skaistu vietu, kur izvietots kūrorta komplekss un radītas iespējas daudzveidīgai atpūtai, rekreācijai, dziedniecībai un izklaidei [34]. Savukārt Latvijas Republikas (LR) Tūrisma likumā noteikts, ka kūrorts ir vietējās pašvaldības administratīvā teritorija vai tās daļa, kurai normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā piešķirts kūrorta statuss [35, 1. panta 8. daļa] un kas atbilst vairākiem nosacījumiem, tai skaitā, tajā ir pieejami dabas dziednieciskie resursi, darbojas vismaz viena kūrorta ārstniecības iestāde un ir izveidota atbilstoša tūrisma infrastruktūra [35, 6.1. pants]. Katrā vēstures periodā kūrorta definīcijas bija nedaudz atšķirīgas.

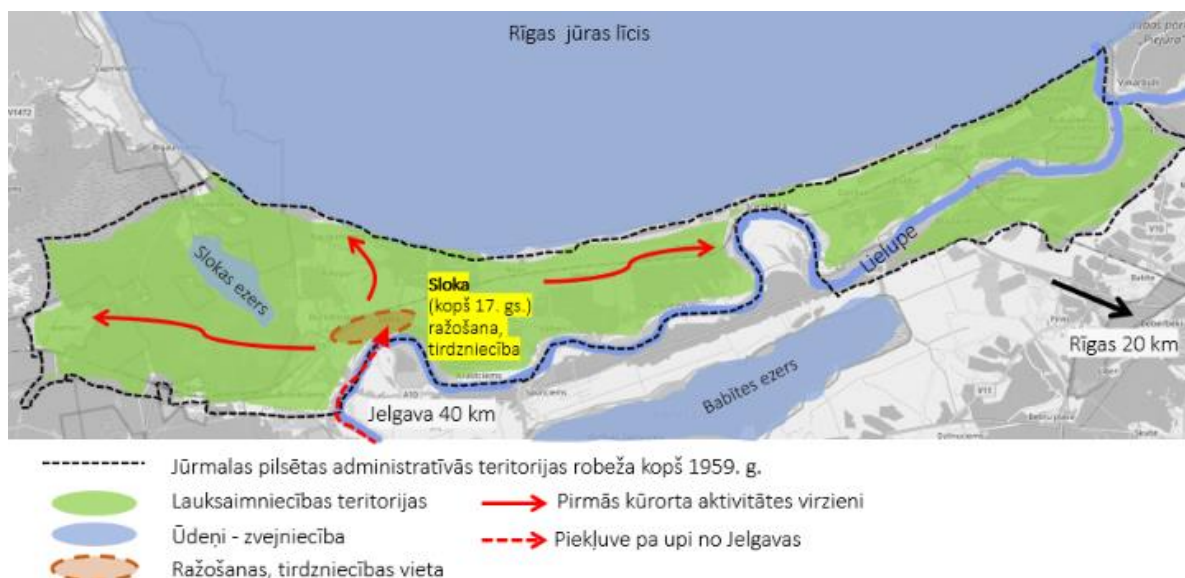
Kūrorti Jūrmalā ir attīstījušies apdzīvotu vietu robežās, savukārt pašreizējā Jūrmalas pilsētas administratīvā teritorija ir attīstījusies pakāpeniski plašākā teritorijā. Savu pašreizējo administratīvo robežu tā ieguva 1959. gadā, apvienojot trīs starpkaru perioda pilsētas – Rīgas Jūrmalu, Sloku un Ķemerus (1.1. att.).

1.1. att. Apdzīvotās vietas Jūrmalas teritorijā.
Shēmas pamatne [38].

Jūrmala līdz Pirmajam pasaules karam

Periodā pirms Pirmā pasaules kara ir sākusies kūrortu attīstība Jūrmalas teritorijā. Tieši no Slokas nāca pirmās iniciatīvas atpūtnieku vajadzību nodrošināšanai gan Ķemerose, gan Kaugurciemā, gan Rīgas Jūrmalā, tādēļ Sloka uzskatāma par vietu, no kuras sākās Jūrmalas kūrortu attīstības impulss (1.2. att.).

1.2. att. Jūrmalas teritorijas zemju izmantošana līdz 19. gs. sākumam, pirmie kūrorta impulsi.

Shēmas pamatne [38].

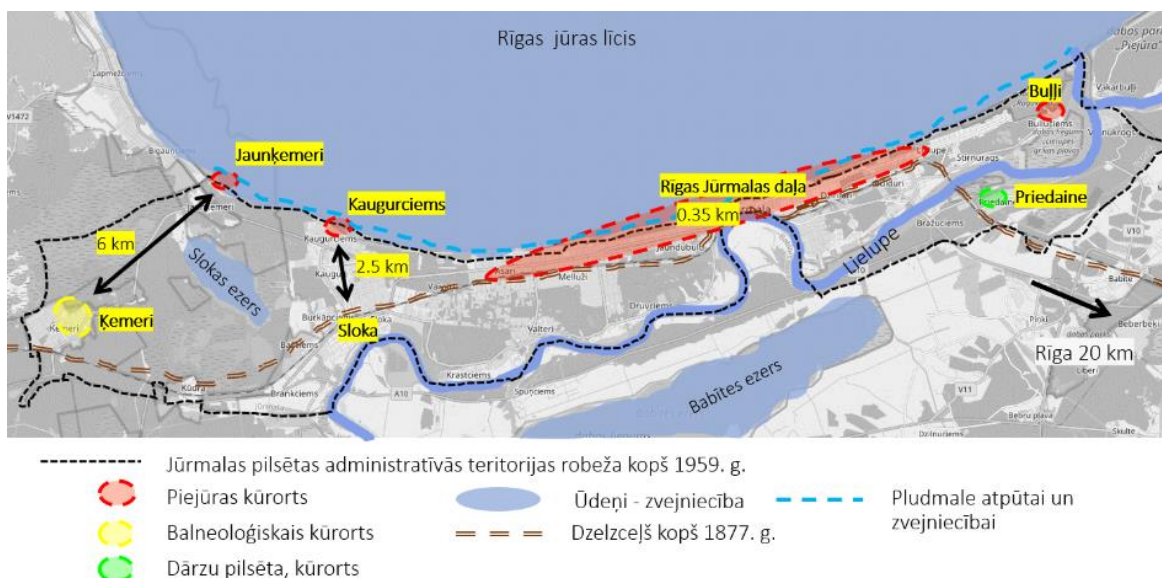
Informācijas avotos visbiežāk ir pieņemts, ka Ķemeru kūrorts sākas ar peldu iestādes atklāšanu 1838. gadā, savukārt attiecībā uz Rīgas Jūrmalu visbiežāk norādīts, ka pirmie atpūtnieki ieradusies ap 1812. gadu. Tomēr šie ir atšķirīgi rādītāji – viens ir ēkas uzbūvēšana, otrs attiecināms uz peldvietu atbraukšanu. Ja par kūrorta pirmsākumiem spriež pēc laika, kad sāka izmantot jebkādus dabas dziednieciskos resursus, tad visātrāk tas sāka notikt Ķemerose. Par dziedniecības resursu izmantošanas sākumu var uzskatīt arī laiku, kad tā vajadzībām sāk adaptēt esošās ēkas, piemēram, mežsargu mājas Ķemerose un zvejnieku mājas Kaugurose. Par pirmo zināmo kūrorta objektu, kas veidots tieši kūrorta vajadzībām, var uzskatīt peldu būdu Kaugurciemā, savukārt pirmā ārstniecības iestāde ir bijusi Ķemerose 1825. gadā, un tā bija jelgavnieku un vietējo mežziņu būvēta vannu iestāde. Līdz ar to Ķemerose var uzskatīt par senāko kūrortu Jūrmalas teritorijā atbilstoši rādītājiem – dabas resursu izmantošana un pirmā ārstniecības iestāde. Piejūras kūrortu attīstības sākumam noteicošais bija attālums no Lielupes līdz jūrai. Sākotnēji peldvieti brauca uz Kaugurciemu, jo bija lielāka ietekme no Jelgavas, bet Dubulti sāka attīstīties, kad aktivizējās atpūtnieki no Rīgas (1.3. att.).

1.3. att. Kūrorta izveidei raksturīgie rādītāji.

Shēmas pamatne [38].

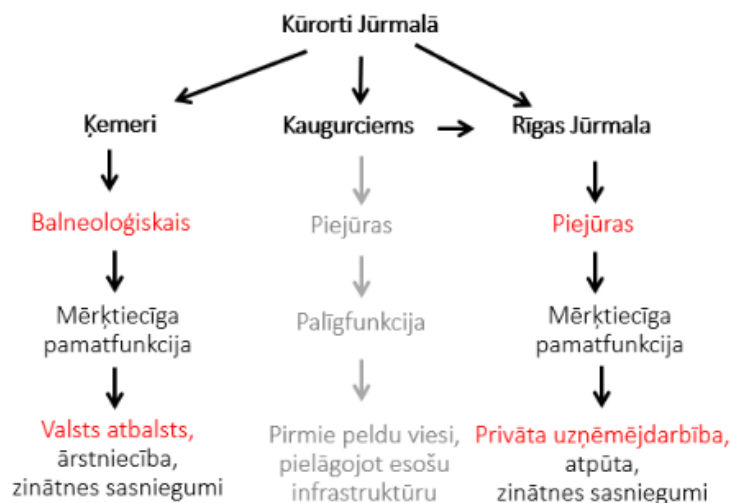
Rīgas Jūrmalas un Ķēmeru kūrorti attīstījās savstarpēji neatkarīgi un atšķirīgi. Tie bija divi dažādi kūrortu veidi, jo izmantoja atšķirīgus dabas resursus. Tikai dabas apstākļu sakritība noteica šo kūrortu tuvo savstarpējās atrašanās vietu. Tas ir liels retums, ka balneoloģiskie kūrorti atrodas tik tuvu jūrai. Ķēmeri izveidoja savu pārstāvniecību pie jūras – Jaunķēmerus. Savukārt Priedaine, kas veidojusies Lielupes labajā krastā, ir kā Rīgas Jūrmalas turpinājums, kūrorts ar dārzu pilsētas iezīmēm, jo tā tomēr neatrodas tiešā jūras tuvumā (1.4. att.).

1.4. att. Kūrortu veidi Jūrmalā līdz Pirmajam pasaules karam.

Shēmas pamatne [38].

Jūrmalas piejūras un balneoloģiskajiem kūrortiem atšķirās ekonomiskie pilsētveidojošie faktori. Ķemeriem bija valsts atbalsts, jo kopš 1838. gada Krievijas impērija piešķīra finansējumu Ķemeru attīstībai un tika uzbūvēta ūdens dziednīca. Savukārt Rīgas Jūrmala attīstījās pēc brīvā tirgus ekonomikas principiem, attīstot pakalpojumus un uzņēmējdarbību, savukārt Kaugurciems kūrorta virzienā neturpināja attīstīties (1.5. att.).

1.5. att. Kūrorti Jūrmalā un to attīstības virzītājspēki līdz Pirmajam pasaules karam.

1.2. Starpkaru periods

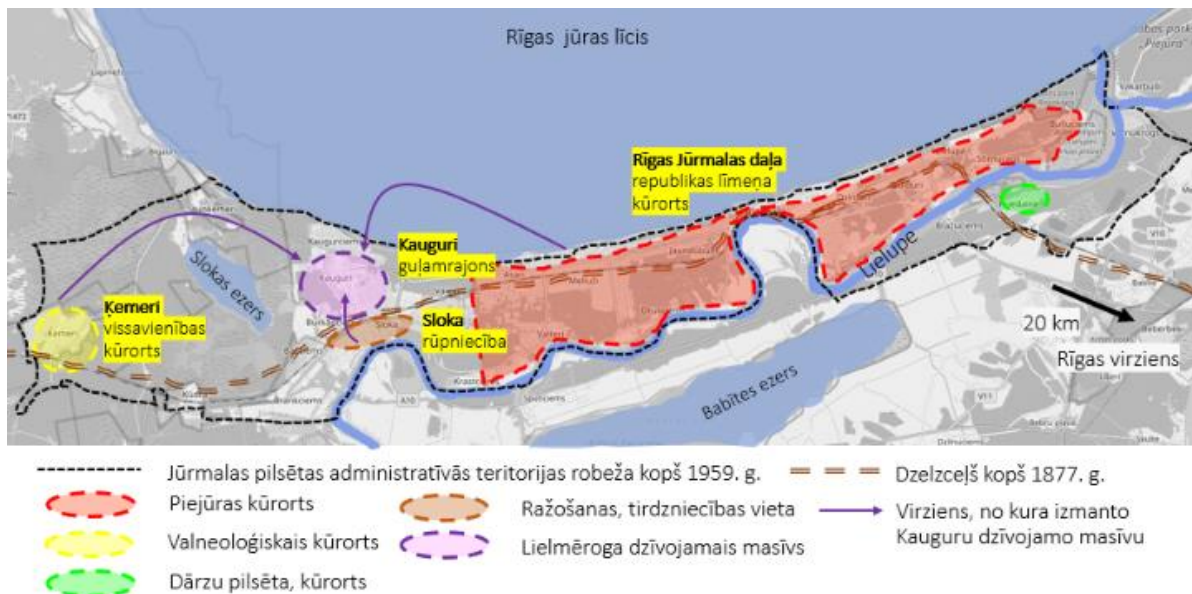
Šajā vēsturiskajā periodā turpinājās kūrortu tradīcijas gan Ķemeru, gan Rīgas Jūrmalas daļā, attīstot iepriekšējā perioda iestrādes, mērķtiecīgi veidojot kūrortam nepieciešamo apbūvi, tomēr tur pieauga to zemesgabalu skaits, kas tika apdzīvoti visu gadu, liecinot par šo pilsētu sezonālās izmantošanas mazināšanos, tendenci izmantot Jūrmalas teritoriju kā pastāvīgu dzīves vietu.

Ievērojamākie notikumi arhitektūras jomā ir bijuši Ķemeru viesnīcas un Dzintaru koncertzāles būvniecība un Dubultu kūrmaļas pielāgošana mācību iestādes vajadzībām. Visas pilsētas attīstījās veiksmīgi, apbūve paplašinājās. Rīgas Jūrmalā tas ļāva saudzīgāk izturēties pret iepriekšējā perioda arhitektūru. Tajā pašā laikā parādījās pazīmes uz šo triju pilsētu vienotību, par ko liecināja novadpētnieka Pētera Beltes 1933. gada izdevums ar nosaukumu “Rīgas Jūrmala, Sloka un Ķemeru apkaime” [2]. Šīs priekšnojautas īstenojās nākamajā vēsturiskajā periodā.

1.3. Padomju periods

Politiskais un ekonomiskais režīms, ko piedzīvoja Latvija padomju periodā, būtiski ietekmēja Jūrmalas teritorijas attīstību, bet nemainīja iepriekšējos periodos iedibināto kūrorta tradīciju. Jūrmalā tika mērķtiecīgi plānots palielināt kūrorta ietilpību. Kūrorta attīstības dēļ tika apvienotas kādreizējās Slokas, Ķemeru un Rīgas Jūrmalas pilsētas. Jūrmalas attīstības plāns noteica, ka Ķemeri ir Vissavienības kūrorts, Rīgas Jūrmalas daļa ir republikas līmeņa kūrorts,

bet galvenais dzīvojamais fonds ir Kauguros (1.6. att.). Kauguru lielmēroga dzīvojamā masīva apbūve aizkavēja daudzstāvu daudzdzīvokļu ēku plašu izplatību citās pilsētas daļās.

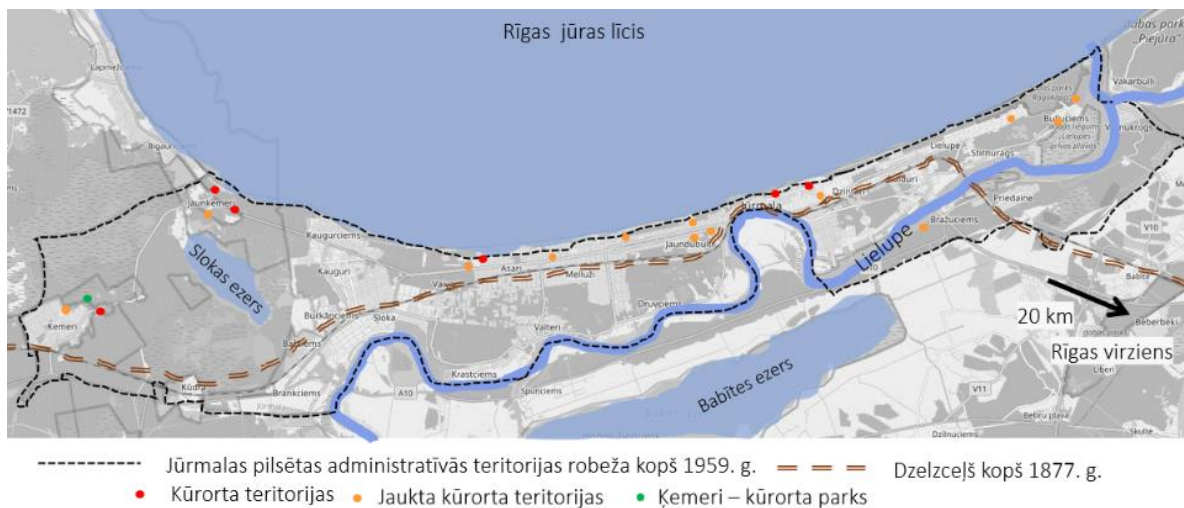

1.6. att. Nozīmīgāko Jūrmalas teritoriju galvenais izmantošanas veids padomju periodā. Shēmas pamatne [38].

Padomju periodā tika īstenoti vārienīgi arhitektūras un pilsēt būvniecības projekti, nerēķinoties ar iedibināto zemesgabalu robežām un apbūves mērogiem, un notika pakāpenisks vēsturiskās apbūves nomaiņas process. Ne mazāk nozīmīga bija transporta un inženierinfrastruktūras būvju būvniecība.

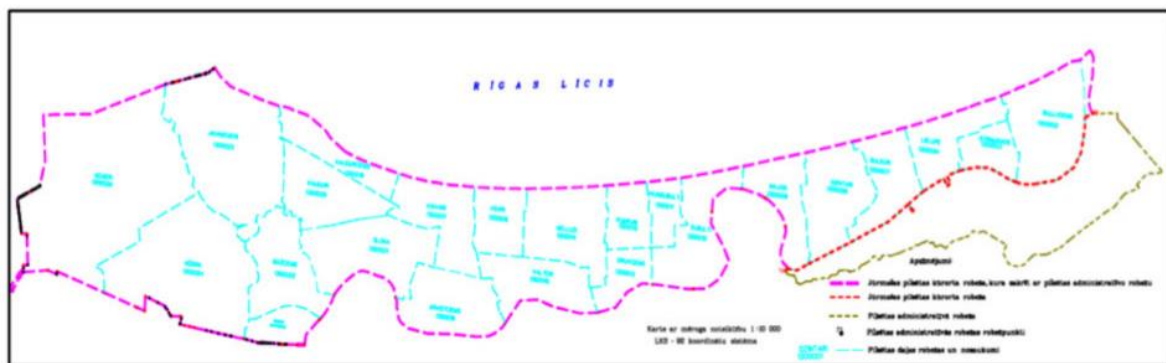
1.4. Periods pēc 1991. gada

Šajā periodā tika izstrādāti pilnīgi jauni normatīvie akti. Spēkā esošajos Jūrmalas apbūves noteikumos kūrorta funkcionālā zona Jūrmalas teritorijas plānojumā vairs netika iezīmēta. Tā vietā tika noteiktas teritorijas ar īpašiem noteikumiem – kūrorta teritorijas, jaukta kūrorta teritorijas, Ķemeri – kūrorta parks. Tie bija kā papildu nosacījumi pie dažām publiskas apbūves teritorijām, aizņemot samērā nelielas platības (1.7. att.).

1.7. att. Kūrorta teritorijas Jūrmalā atbilstoši 2016. gada teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumiem [18].
 Shēmas pamatne [38].

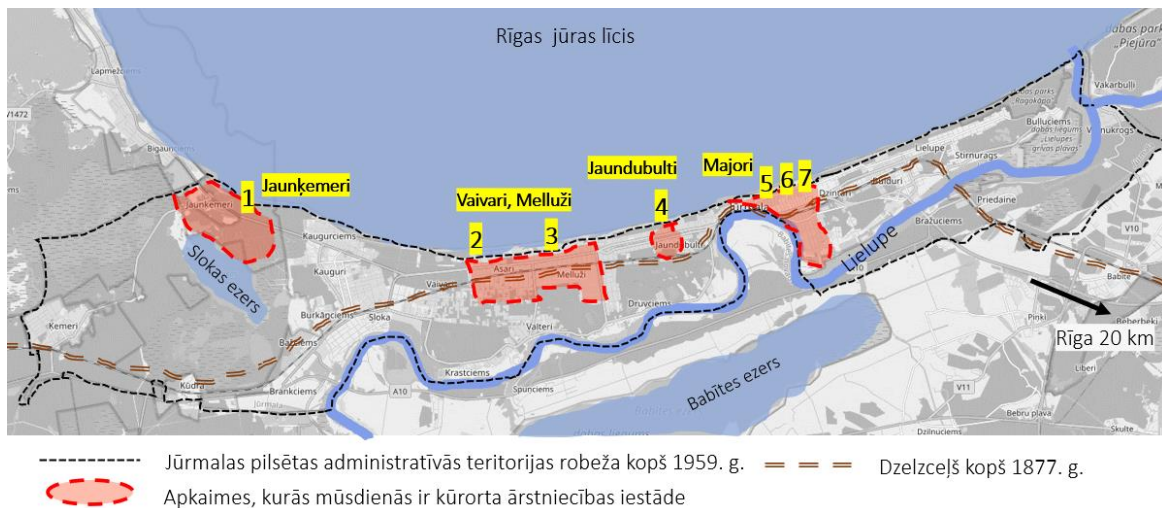
Pamatojoties uz Tūrisma likuma nosacījumiem par kūrorta statusa piešķiršanu [35, 6.¹ pants], 2013. gadā tika pieņemts Ministru kabineta rīkojums “Par kūrorta statusa piešķiršanu Jūrmalas pilsētas daļai” (MK rīkojums) [36], rīkojuma pielikumā pievienojot robežu shēmu un norādot robežpunktu koordinātas ar 151 punktu. Sākotnēji kūrorta statusam tika pieteikta visa Jūrmalas administratīvā teritorija, tomēr tajā netika ieskaitīta Jūrmalas daļa Lielupes labajā krastā ūdensapgādes sistēmas nepilnību dēļ (1.8. att.).

Shēmā lietotie apzīmējumi: violeta pārtraukta līnija – Jūrmalas pilsētas kūrorta robeža, kas sakrīt ar pilsētas administratīvo robežu; sarkana pārtraukta līnija – Jūrmalas pilsētas kūrorta robeža; zaļa pārtraukta līnija – pilsētas administratīvā robeža; zila pārtraukta līnija – pilsētas daļu robežas.

Tūrisma likuma pirmajos divos kūrorta kritērijos noteikts ka: “tajā ir pieejami dabas dziednieciskie resursi un tajā darbojas vismaz viena kūrorta ārstniecības iestāde” [35, 6.¹ panta 1. daļa]. Arī termins “Kūrorta ārstniecības iestāde”, kas ir kūrorta teritorijas noteikšanas pamatā, ir neskaidri definēts. Tūrisma likuma izpratnē tā ir ārstniecības iestāde, kurā tiek veikta profilakse, ārstēšana un rehabilitācija, izmantojot dabas dziednieciskos resursus [35, 1. panta 28. daļa]. Detalizētāki kritēriji šīm iestādēm nav izstrādāti, un nav arī atsevišķa šādu iestāžu saraksta. Tāpat nav noteikts, kāds ir kūrorta teritorijas aptverums ap kūrorta ārstniecības iestādi,

kas pagaidām viena vai dažu objektu esamībai dod tiesības gandrīz visai 100 km² lielajai pilsētai saukties par kūrortu. 2022. gada novembrī Jūrmalā bija reģistrētas 118 ārstniecības iestādes [37], no kurām septiņas varētu atbilst kūrorta ārstniecības iestāžu statusam. Pieņemot, ka kūrorta teritorija mūsdienās ir apkaime, kurā atrodas kūrorta ārstniecības iestāde, kūrorta teritorijas būtu tikai Majori, Jaundubulti, Melluži, Vaivari un Jaunķemeri (1.9. att.).

1.9. att. Jūrmalas apkaimes, kurās atrodas iespējamās kūrorta ārstniecības iestādes.

Shēmas pamatne [38]. Iespējamās kūrorta ārstniecības iestādes: Nr. 1. SIA “Sanare-KRC Jaunķemeri”, 2. valsts SIA “Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari"”, 3. SIA “Klīnika Dzintari”, 4. “Sociālās integrācijas valsts aģentūra”, 5. SIA “BBH Investments”, 6. SIA “Hotel Jūrmala SPA”, 7. SIA “Arbat Rīga”.

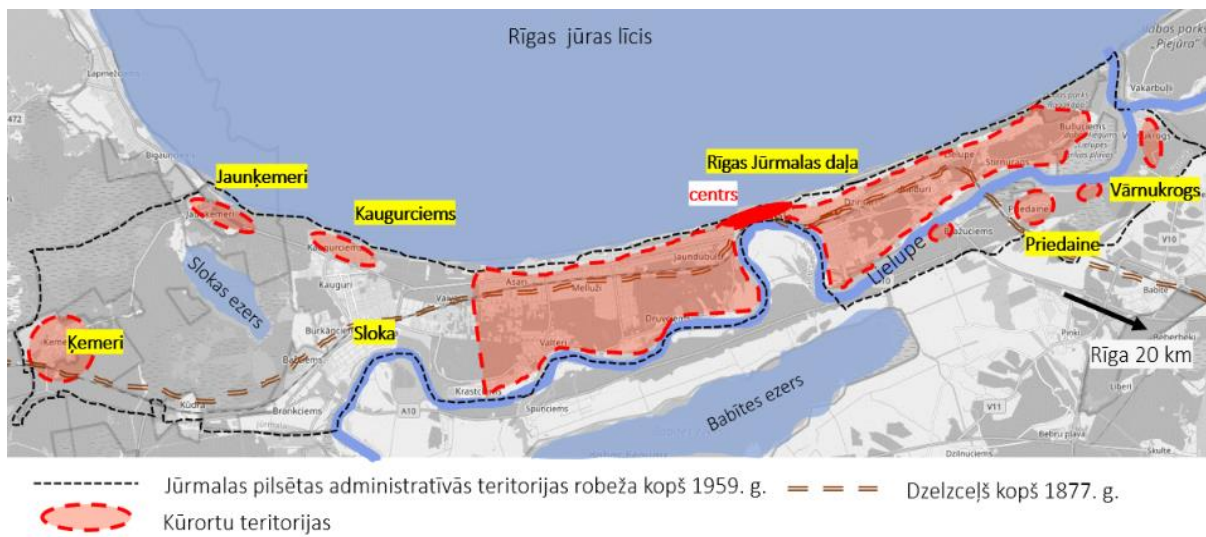
20. gs. deviņdesmitajos gados kultūras mantojuma apzināšanas vajadzībām iegūtie ēku vizuālā apsekojuma dati un fotogrāfijas liecina par vēsturisko ēku sliktu tehnisko stāvokli. Padomju periodā intensīva vasarnīcu bezsaimnieciskā izmantošana radīja ēku lielo nolietojumu, kas noteica nepieciešamību bez kavēšanās uzlabot to tehnisko stāvokli. Kopš 21. gs. sākuma būvniecības aktivitāte Jūrmalā ir bijusi liela. Pēc Būvniecības informācijas sistēmas 2020. gada datiem būvniecības aktivitāte Jūrmalā līdz Dubultiem ir gandrīz tikpat liela kā Rīgas centrā (1.10. att.). Savukārt Ķemeru un Slokas būvniecības aktivitāte ir ievērojami zemāka.

1.10. att. Būvniecības procesu skaits 2020. gada jūnijā [39].

Vizuāli apsekojot Jūrmalas pilsētvidi, mūsdienās apbūvē vērojama nesabalansēta attīstība, kas pamatota ar būvniecības apmēriem dažādās apkaimēs. Vislielākā aktivitāte notiek Rīgas Jūrmalas daļā, tur ir visstraujākā apbūves transformācija. Teritorija, kurā šobrīd notiek visvairāk būvniecības procesu vienlaikus, ir arī senākā Rīgas Jūrmalas daļa, lielākais pilsētībūvniecības piemineklis Jūrmalā, kā arī tā ir teritorija, kas padomju periodā bija visvairāk apbūvēta ar liela mēroga kūrorta objektiem, tādējādi pilsētībūvniecības piemineklis Nr. 6083 “Dubultu – Majoru – Dzintaru – Bulduru – Lielupes vasarnīcu rajoni” mūsdienās ir gan visvērtīgākā, gan visapdraudētākā pilsētas daļa.

Visu vēsturisko periodu analīze ļauj iegūt kopskatu par to, kur Jūrmalā kādā no laika periodiem ir bijusi kūrorta funkcija (1.11. att.). Lielākās un vēsturiski nozīmīgākās ir divas teritorijas – Ķemeri un Rīgas Jūrmala. Citas vietas ir teritoriāli mazākas.

1.11. att. Teritorijas Jūrmalā, kurās kādā laika periodā ir bijusi kūrorta funkcija.
 Shēmas pamatne [38].

2. Kūrortu arhitektūras ģenēze un transformācija būvju tipoloģijas kontekstā

Jēdziena “kūrorts” definīcijās neatkarīgi no to formulējumiem galvenokārt tiek izmantota atbilstība diviem kritērijiem. Pirmais kritērijs ir vieta, kurā pieejami ārstniecībai nepieciešamie dabas resursi, otrs – tiek nodrošināta dziedniecība un atpūta. Jau kopš 19. gs. sākuma Jūrmalā ir bijuši dažādi objekti, kas paredzēti dziedniecībai un atpūtai, bet detalizēta to identifikācija līdz šim nav veikta.

2.1. Dziedniecības objekti

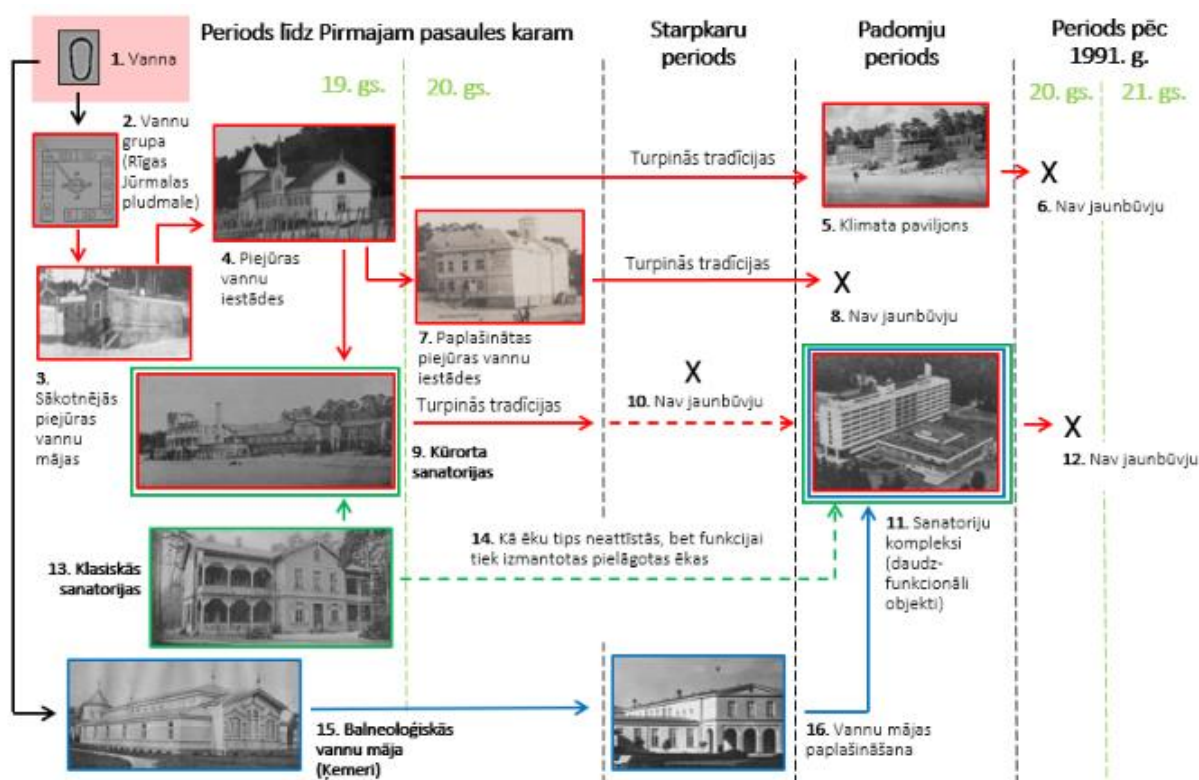
Dziedniecības objekti (2. piel., *DZ*) ir tādas ēkas vai inženierbūves, kas paredzētas cilvēku veselības uzlabošanai. Dažādos informācijas avotos ir objektu nosaukumi, kas liecina par dziedniecības funkciju:

- **periodā pirms Pirmā pasaules kara** – peldētava, sēra un dūņu vannu māja, sanatorija, vannu māja, ārstēšanas nams, kūrmaņa, minerālūdens paviljons, купальня (kupaļņa,

krievu val.), *водолечебница* (vodoļičebnica, krievu val.), *Badeanstalt* (vācu val.), *Wasserheil-anstalt* (vācu val.);

- **starpkaru periodā** – siltu jūras vannu iestāde, dziedniecības iestāde, dziednīca, peldētava, vannu māja, peldu iestāde, ūdens dziednīca, sēra un dūņu vannu māja, sanatorija;
- **padomju periodā** – sanatorija, klimata terapijas paviljons, kūrorta poliklīnika, minerālūdens paviljons;
- **periods pēc 1991. gada** – sanatorija, kūrorta rehabilitācijas centrs, klīnika, kūrorta ārstniecības iestāde.

Dažāda tipa dziedniecības objektu attīstība dažādos periodos Jūrmalā bijusi samērā nevienmērīga un atšķirīga. 19. gs. pirmajā pusē dziedniecības objektu attīstība sākās ar vienkāršu ozolkoka vannu (2.1. att. Nr. 1.), ko iekļāva dažādās ēkās – pludmalē sāka būvēt siltu jūras ūdens iestādes (2.1. att. Nr. 2.–4.), bet Ķemeru balneoloģiskās vannu mājas, kurās vannas izmantoja minerālūdens un dūņu dziedniecībai (2.1. att. Nr. 16.). 19. gs. beigās Jūrmalā dibināja pirmo klasisko sanatoriju (2.1. att. Nr. 13.). Savienojot vietējās piejūras vannu māju tradīcijas un starptautisko dziedniecības pieredzi, tika izveidotas pirmās kūrorta sanatorijas (2.1. att. Nr. 9.). Tās bija kā dažādu ēku tipu kopums, kas atradās vienā teritorijā. Starpkaru periodā tika turpinātas iepriekšējā perioda dziedniecības tradīcijas. Padomju periodā tika ieviestas sanatorijas kā integrētas ēkas tips (2.1. att. Nr. 11.). Šis ēku tips apvienoja gandrīz visus iepriekšējos dziedniecības objektu tipus vienotā kompleksā (2.1. att. Nr. 5.) un no dziedniecības vannām pārgāja uz dziedniecību baseiniem. Pēc 1991. gada jauni dziedniecības objekti netika būvēti. Tika izmantotas iepriekšējo periodu ēkas.

2.1. att. Dziedniecības objektu tipoloģiskā attīstība Jūrmalā.

Vislielākais dziedniecības objektu skaits un tipoloģiskā daudzveidība bija periodā līdz Pirmajam pasaules karam. Starpkaru periodā tika turpinātas dziedniecības tradīcijas, izmantojot iepriekšējā perioda iestrādes. Padomju periodā notika nozīmīga tehnoloģiska evolūcija dziedniecībā, bet periodā pēc 1991. gada šī nozare neattīstījās, nebija jaunu objektu.

2.2. Atpūtas objekti

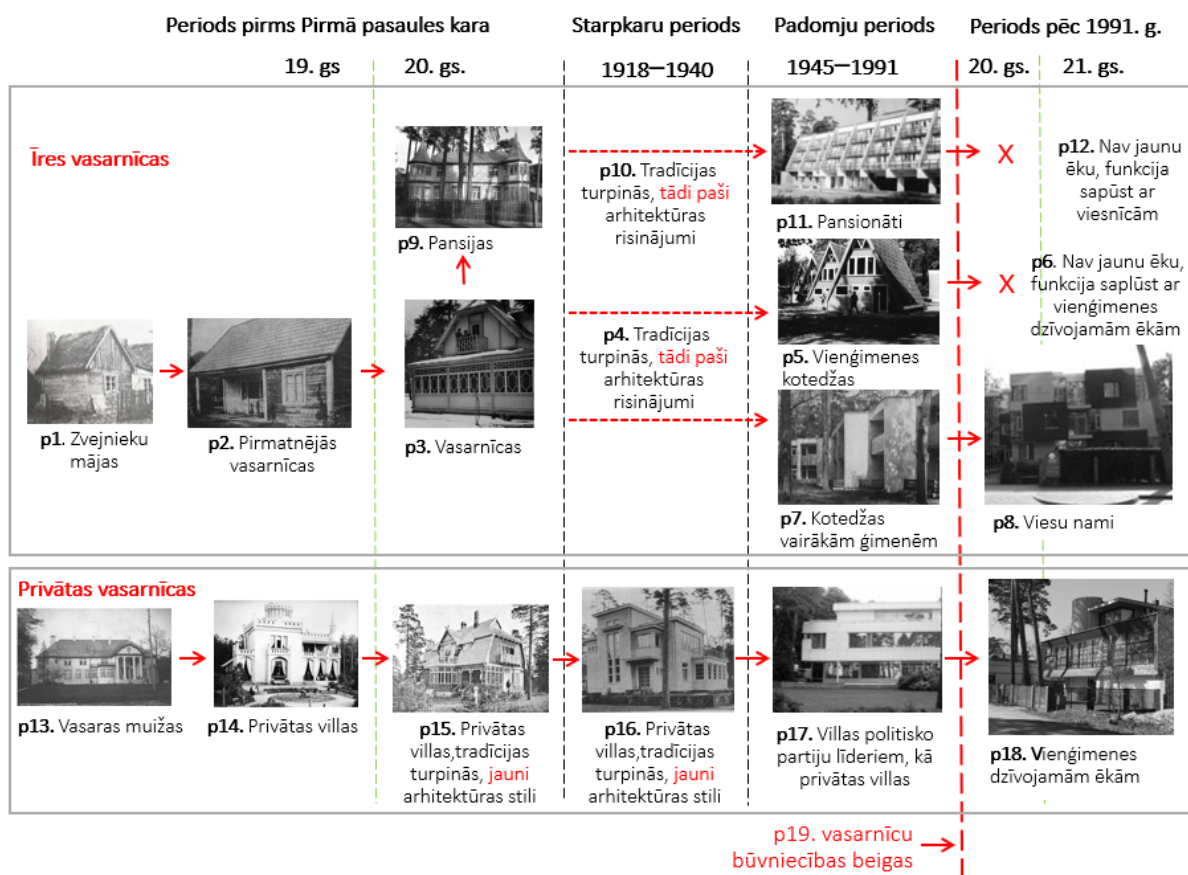
Jūrmalas kā kūrortpilsētas apbūves lielāko daļu veido celtnes, kas kalpo cilvēku vispārējas atpūtas vajadzībām, bet nav paredzētas specifiski dziedniecībai (2. piel., AO). Dažādos informācijas avotos ir objekti ar nosaukumiem, kas liecina par atpūtas funkciju:

- **periodā pirms Pirmā pasaules kara** – vasarnīca, pansija, viesnīca, kūrmaija, krogs, jūras paviljons, restorāns, kazino, koncertdārzs, koncertparks, koncertestrāde, tējas paviljoni, kafijas paviljoni, ermitāža, peldu steķi, peldu rati, peldu būdas, atrakcijas, kūrorta svētku iekārtojums u. c. [2];
- **starpkaru periodā** – vasarnīca, viesnīca, pansija, atpūtas nami, jūras paviljons, restorāns, pludmales kafejnīca, koncertdārzs, koncertestrāde, koncertzāle, paviljons, atrakcijas, objekti atpūtai pludmalē, objekti aktīvai atpūtai, pasākumi u. c. [2; 40];
- **padomju periodā** – vasarnīcas, kotedžas, viesnīcas, pansionāti, atpūtas nami, jaunrades nami, restorāns, atrakciju pils, atrakcijas, objekti atpūtai pludmalē; objekti aktīvai atpūtai, pasākumi u. c. [41; 6; 7];
- **periods pēc 1991. gada** – viesnīcas, viesu nami, kafejnīcas, restorāni, ūdens atrakciju parks, objekti aktīvai atpūtai, pasākumi u. c. [19].

Šie objekti atbilstoši specifiskām funkcijām iedalāmi četrās objektu grupās: viesu izmitināšanas objekti, izklaides objekti, mierīgās atpūtas objekti un aktīvās atpūtas objekti.

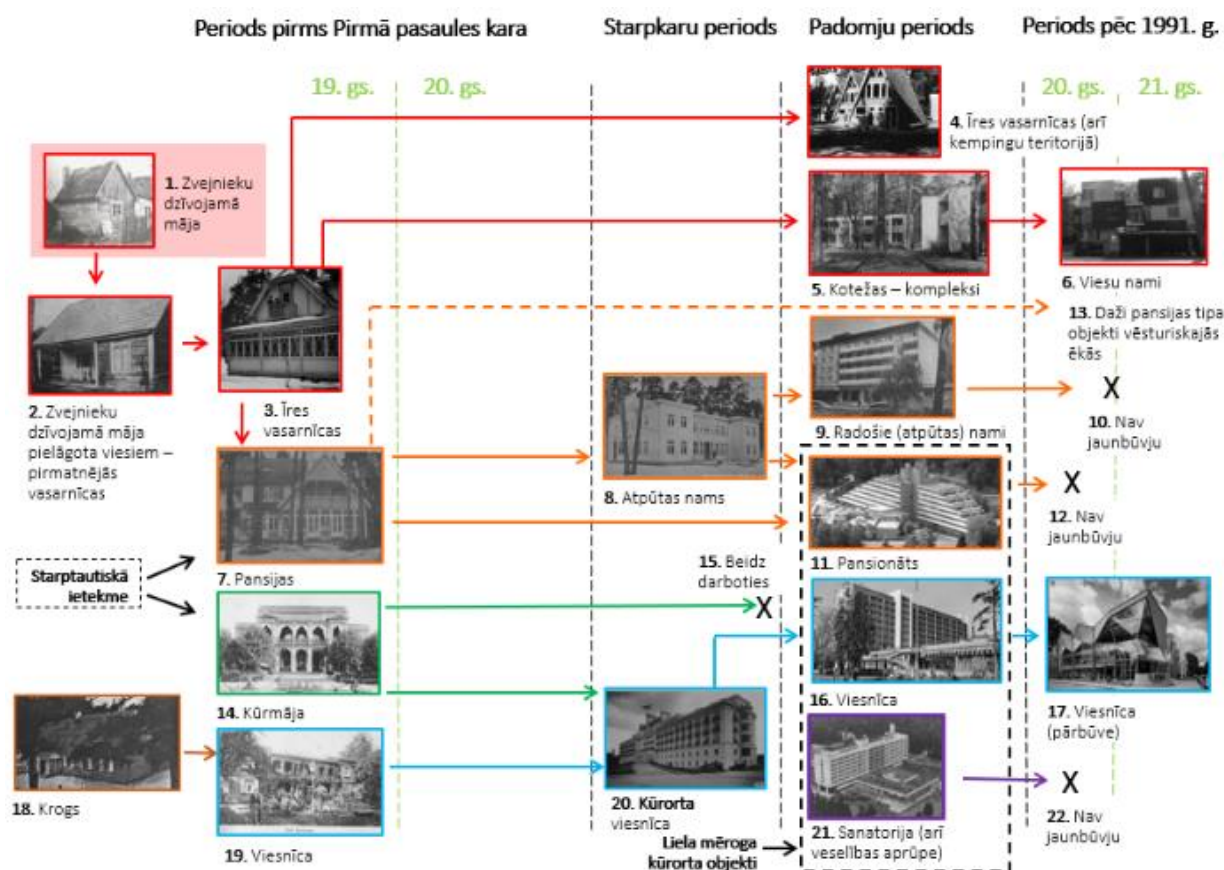
2.2.1. Viesu izmitināšanas objekti

Viesu izmitināšanas objekti Jūrmalā ir bijuši daudzveidīgi, un to tipoloģija un funkcionalitāte laika gaitā ir mainījusies. Nozīmīgākais un skaitliskā izteiksmē visizplatītākais viesu izmitināšanas objekts bijusi vasarnīca. Tā kopš kūrorta pirmsākumiem ir ievērojami evolucionējusi un transformējusies. No ēku tipoloģijas viedokļa vasarnīcas ir apskatāmas kā divi dažādi ēku tipi – īres un privātās vasarnīcas (2.2. att.). Privātās vasarnīcas no nesiltinātām ēkām privātai sezonas dzīvošanai kļuvas par siltinātām ēkām pastāvīgai dzīvošanai. Mūsdienās tās ir vieniģimenes dzīvojamās ēkas, kas nav specifisks kūrorta objekts. Savukārt īres vasarnīcas tipoloģiski pārveidojušās vairākkārt, it īpaši padomju periodā, mūsdienās kļūstot par viesu namiem. Jūrmalā jaunbūvētie viesu nami galvenokārt tiek izmantoti kā dzīvokļu ēkas un neveicina Jūrmalas kā kūrorta attīstību. Mūsdienās Jūrmalā visbiežāk nosaukums “vasarnīca” tiek attiecināts uz ēkām, kas neatbilst vēsturiskajai jēdziena būtībai.

2.2. att. Vasarnīcu tipoloģiskā attīstība Jūrmalā.

Viesu izmitināšanas objektu ģenēzes pamats bijis īres vasarnīcas (2.3. att.). Nozīmīga vieta bijusi arī viesnīcām un kūrmaļām. Padomju periodā viesu izmitināšanas funkcija tika īstenota arī citos liela mēroga kūrorta objektos. Mūsdienās Jūrmalā maz tiek būvētas jaunas viesnīcas, viesu izmitināšanas objektiem izmantoti iepriekšējos periodos būvētas ēkas. Vislielākā viesu izmitināšanas objektu daudzveidība ir bijusi padomju periodā.

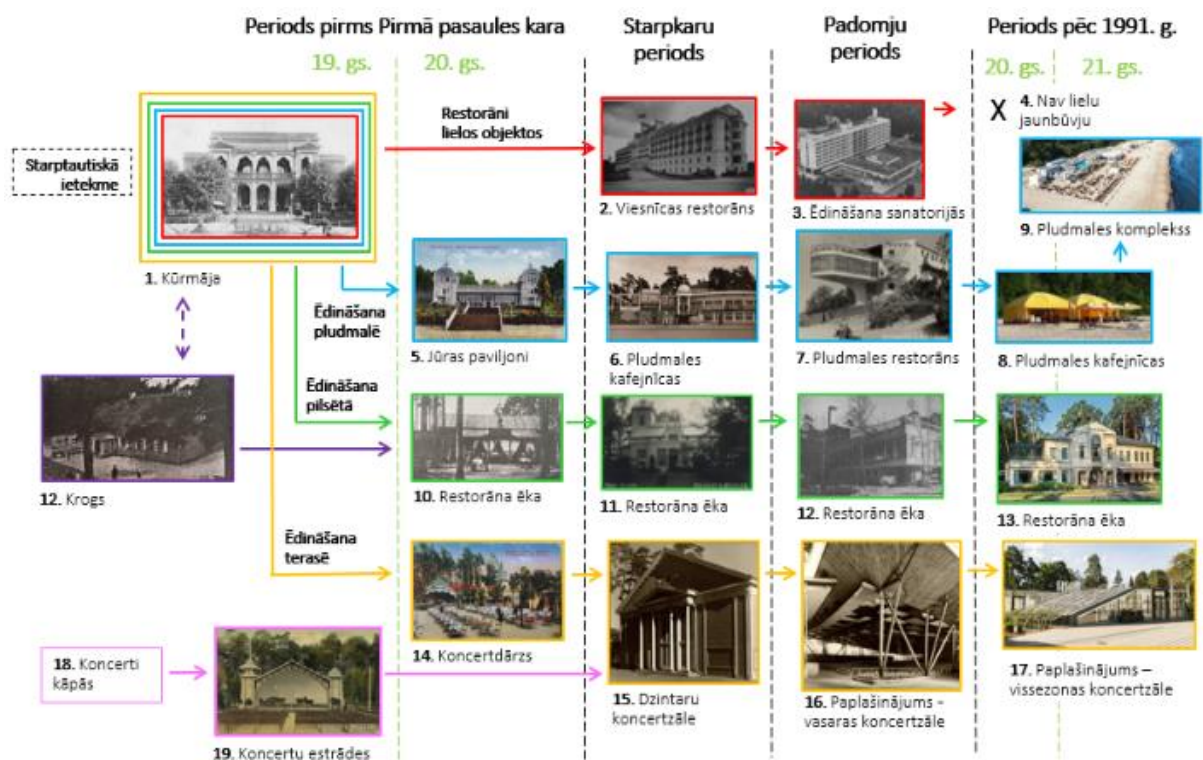

2.3. att. Viesu izmitināšanas objektu tipoloģiskā attīstība Jūrmalā

2.2.2. Izklaides objekti

Jūrmalas kā kūrorta pilsētas kontekstā tradicionālie izklaides objekti ir sabiedriskās ēdināšanas iestādes, koncertu vietas un daži citi objekti izklaides aktivitātēm. Tie ir gan kā patstāvīgas ēkas un būves, gan iekļaujas citu funkciju ēkās.

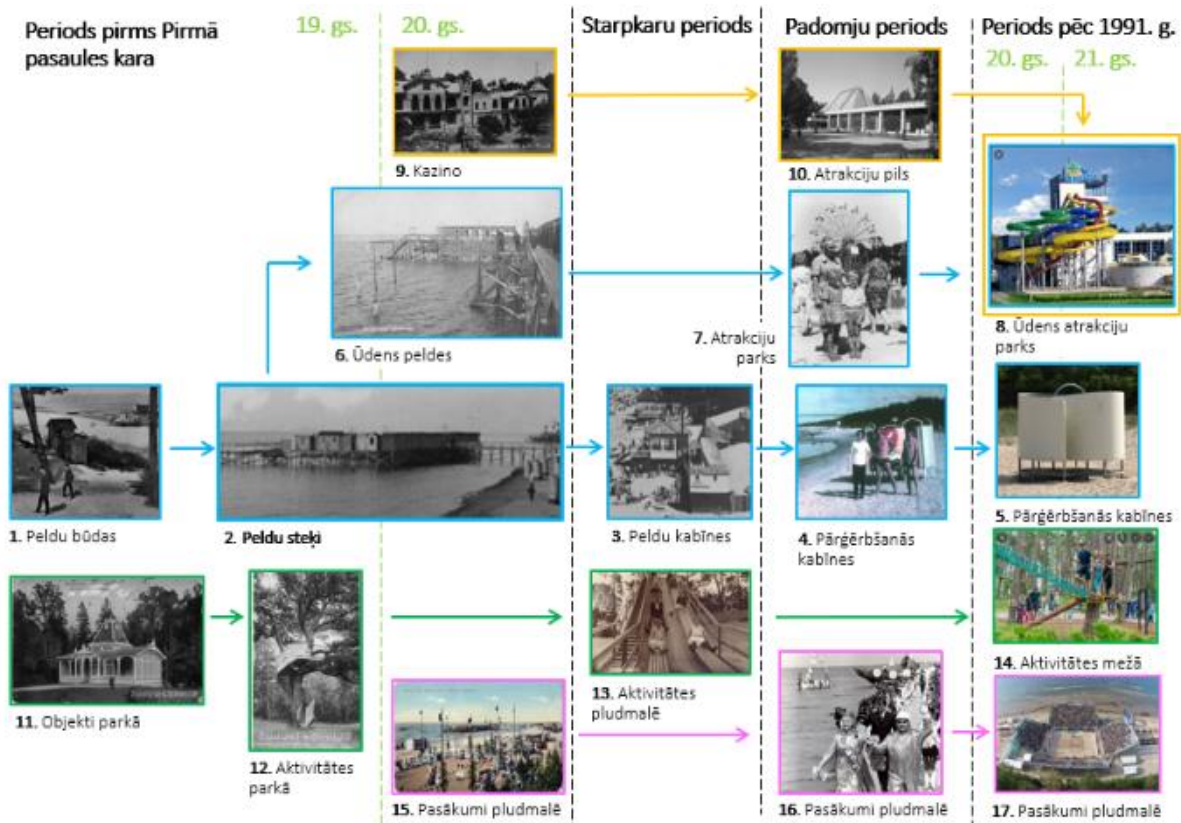
Izklaides objekti Jūrmalā ir kūrorta ārstniecības funkciju papildinoši objekti un nosaka kūrorta dzīves galvenās noskaņas. Kūrortu izklaides objektu ģenēze galvenokārt sākusies no kūrmājām, kurās jau sākotnēji notikusi aktīva saviesīgā dzīve. Restorāni turpmāk attīstījušies dažādi atkarībā no tā, vai tie ir bijuši citu funkciju ēkās vai atsevišķās restorānu ēkās. Arī koncertu objekti attīstījušies iekštelpās vai ārtelpās. Dzintaru koncertzāle ir objekts, kura izveidi vistiešākā veidā ietekmēja Jūrmalas konteksts (2.4. att.).

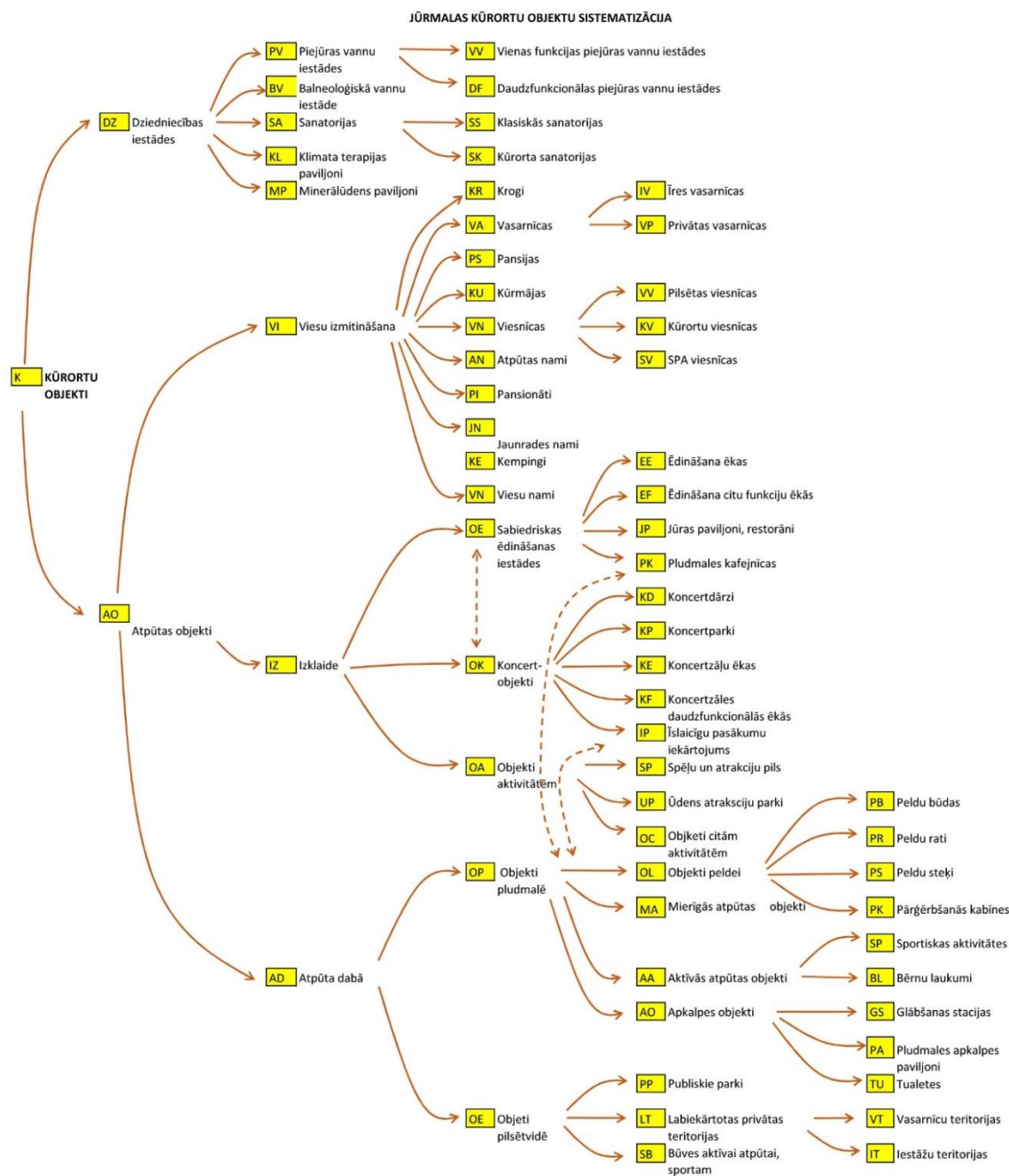
2.4. att. Izklaides objektu attīstība Jūrmalā.

2.2.3. Mierīgās un aktīvās atpūtas objekti

Mierīgās un aktīvās atpūtas iespējas Jūrmalā ir ļoti daudzveidīgas. Laika gaitā būtiski samazinājusies to objektu daudzveidība, kas paredzēta peldei. Mūsdienās arvien aktuālāki ir īslaicīgi pasākumi pludmalē un aktīva atpūta pludmalē un meža parkos (2.5. att.). Kopumā Jūrmalā ir ap 64 dažādi kūrorta objektu tipi (2.6. att.).

2.5. att. Mierīgās un aktīvās atpūtas objektu attīstība Jūrmalā.

2.6. att. Kūrortu objekti Jūrmalā.

3. Arhitektūras stili Jūrmalā

Jūrmalas apbūvē pārstāvēti visi pazīstamie arhitektūras stili, kas attīstījušies, kopš Jūrmalā sākusies būvniecība. Arhitektūras stilu evolūcija atspoguļojas ne tikai kūrortu, bet arī citu funkciju celtnu arhitektūrā. Katrā no Jūrmalas apbūves attīstībā konstatējamajiem vēsturiskajiem periodiem arhitektūras stilistiskās iezīmes atspoguļo vispārārsturīgu stilu attīstību, vienlaikus Jūrmalā konstatējamas atsevišķas lokālas īpatnības.

Periodā pirms Pirmā pasaules kara Jūrmalā tika veidota arhitektūra klasicisma, eklektisma un jūgendstila stilā. Starpkaru perioda arhitektūrā sastopams historisms, *Art Deco*,

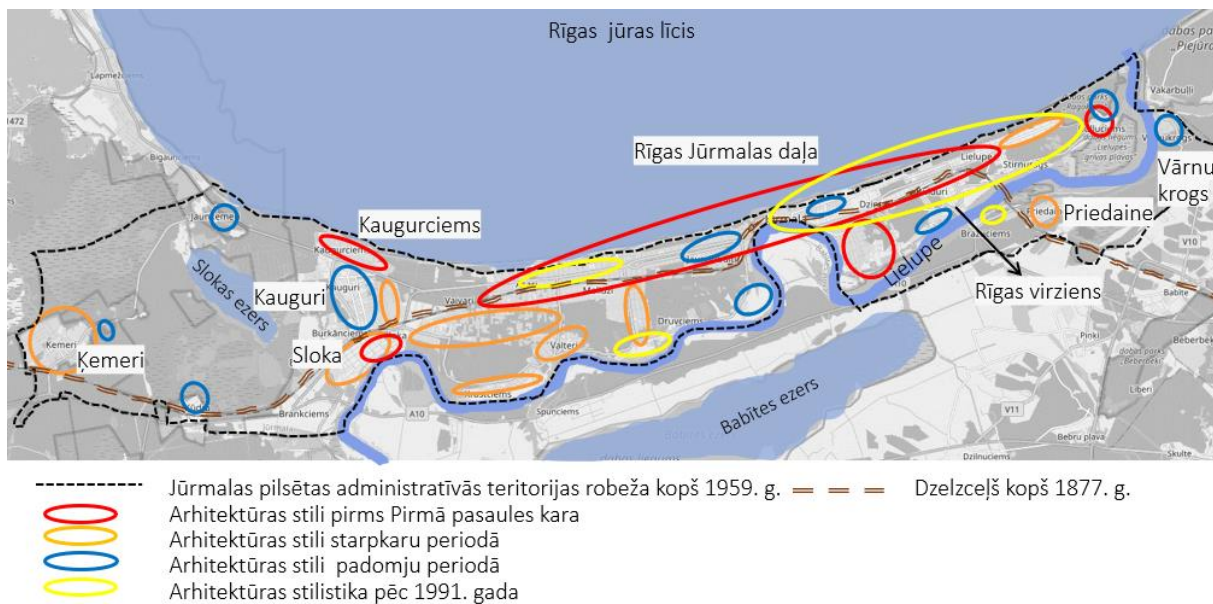
funkcionālisms un neoeklektisms. Padomju periodā bija sociālistiskais reālisms, modernā kustība pēc Otrā pasaules kara, postmodernisms. Periodā pēc 1991. gada arhitektūras stilistikas attīstība analizēta pa desmitgadēm: 1991.–2000. gads, 2001.–2010. gads, 2011.–2020. gads. Jūrmalā arhitektūras stilistika padomju periodā un pēc 1991. gada līdz šim bija vismazāk analizēta.

Apkopojot dažādos stilistiskos strāvojumus Jūrmalā kopš 1991. gada, iezīmējas divi galvenie stilistiskie virzieni – retrospektīvais un laikmetīgais (3.1. att.). Retrospektīvajā virzienā galvenokārt tiek interpretēta līdz Pirmā pasaules kara laika arhitektūras formu valoda, detaļas un elementi. Savukārt laikmetīgās arhitektūras līdz ar izteikti mūsdienīgiem risinājumiem ir sastopamas starpkaru perioda funkcionālisma ievirzes un postmodernisms.

3.1. att. Arhitektūras stilistiskie virzieni Jūrmalā pēc 1991. gada.

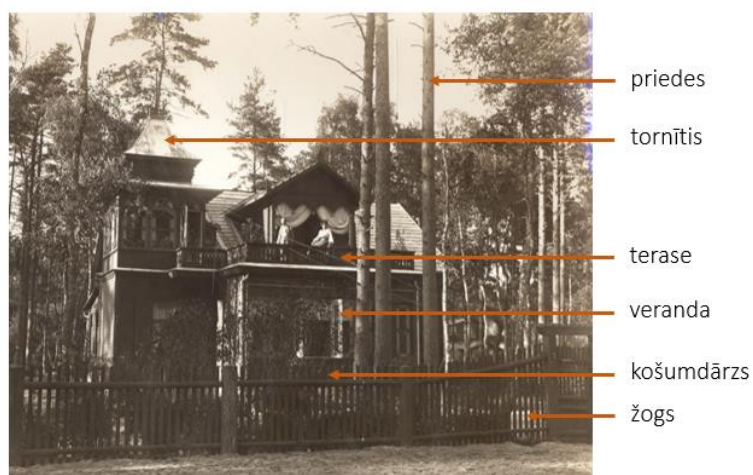
Jūrmalas apbūves stilistika diezgan skaidri iezīmē apbūves izplatību kādā no konkrētiem vēstures periodiem (3.2. att.). Visā Jūrmalas centrālajā daļā zonā starp dzelzceļu un jūru no Bulduriem līdz Asariem skaidri jaušama perioda pirms Pirmā pasaules kara arhitektūras dominante. Starpkaru perioda arhitektūras stili redzami galvenokārt Lielupes un Ķemeru apbūvē. Padomju perioda arhitektūra ir Kauguros, kā arī iestarpināta vēsturiskajā apbūvē. Līdzīgi, izkļiedētiapbūvē ienāk mūsdienu arhitektūras stilistika.

3.2. att. Dažādu arhitektūras stilistiku izplatība Jūrmalas apbūvē.

Zinātniskajā aprītē iegājies jēdziens “kūrorta arhitektūra” asociējas ar specifiski tikai kūrortiem raksturīgu arhitektonisko vidi un apbūves māksliniecisko tēlu. Vācijā pazīstams apzīmējums *Bäderarchitektur (Bäderstil)* [42] jeb kūrorta arhitektūra. Ar to parasti saprot visu dažādo arhitektūras stilu kopumu, kas raksturīgi kūrortiem. Šāds tēls diezgan tieši atspoguļojas arī Jūrmalas vēsturiskajā arhitektūrā. Tā sauktais Šveices stils ir viena no raksturīgākajām pazīmēm, kas jau vēsturiski tika uzskatīts par piemērotāko kūrorta arhitektūrai. Taču ņemot vērā to, ka kūrorta arhitektūrai ir specifiskas un katrā vietā savas reģionālās iezīmes un Jūrmala ir kūrorts, jēdziens “Jūrmalas arhitektūras stils” var tikt akceptēts vienīgi plašā sarunvalodā.

Sarunvalodā bieži tiek lietots arī apzīmējums “Jūrmalas stils”. Vispārīgā gadījumā “Jūrmalas stils” ir noteikta ēkas un apkārtējās vides sinerģija. Šajā kombinācijā vienģimenes dzīvojamajai mājai ideālā gadījumā ir jābūt būvētai Šveices stilā un apkārtējā vide ir norobežota teritorija, kurā ietilpst priedes un košumdārzs. Visticamāk, pat tieša kādas Jūrmalas vasarnīcas pārņemšana, piemēram, lauku apvidū, pļavā, neveidos asociāciju ar “Jūrmalas stilu”. “Jūrmalas stilā” ietilpst arī priežu meža radītās gaismēnas spēles, jūras tuvums, svaigais, smaržām piesātinātais gaiss un citi kūrortam raksturīgi elementi. “Jūrmalas stils” raksturo vasarnīcu koptēlu. Tā piemērs ir Raiņa un Aspazijas vasarnīca Poruka prospektā 61, kas celta 1905. gadā. Vasarnīca ir uztverama ciešā vizuālā saiknē ar zemesgabala veģētāciju. Vide ietver visus idealizētos vasarnīcas elementus, ko tik ļoti novērtēja sabiedrība (3.3. att.).

3.3. att. Vēsturiskās vasarnīcas koptēla elementi.

Vasarnīca kā tēls, asociācija, līdzeklis, motīvs un pat mērķis ieņem noteicošo lomu Jūrmalas arhitektūras stilistikā arī mūsdienās. Vasarnīca tiek interpretēta visos arhitektūras stilistikas virzienos apzināti vai neapzināti, neskaitāmos veidos un paņēmienos, sākot ar fasādes koka apdares lietojumu, turpinot ar izvērstu ārtelpu izbūvi un citiem paņēmieniem, beidzot ar vasarnīcu kā elitāra dzīvesveida sajūtu, ko palīdz radīt smalkas ēkas proporcija. Vasarnīcas arhetips ir Jūrmalas mūsdienu arhitektūras stilistikas pamatelements.

Secinājumi

1. Galvenās Jūrmalas kūrortu teritorijas izveidotas līdz Pirmajam pasaules karam četrās pilsētas daļās – Ķemerros, Kaugurciemā, Rīgas Jūrmalā un Priedainē. Starpkaru periodā tur galvenokārt saglabājies kūrorts. Padomju periodā kūrorti attīstīti Ķemerros, Jaunķemerros un Rīgas Jūrmalā teritorijās tuvāk jūrai. 2013. gadā gandrīz visai Jūrmalas teritorijai piešķirts kūrorta statuss.
2. Galvenās Jūrmalas teritorijas apbūves struktūras noformējušās periodā pirms Pirmā pasaules kara, starpkaru periodā tās paplašinātas, bet padomju periodā un pēc 1991. gada tās nav būtiski paplašinātas, daudzviet jaunajai apbūvei nomainot iepriekšējo periodu apbūvi. Pilsētībūvniecības pieminēklis Nr. 6083 “Dubultu – Majoru – Dzintaru – Bulduru – Lielupes vasarnīcu rajoni” mūsdienās ir gan visvērtīgākā, gan visapdraudētākā pilsētas daļa.
3. Senākā pilsētas daļa, kurā sākusies kūrorta attīstība, ir Ķemeri. Šī pilsētas daļa funkcionējusi kā kūrorts līdz padomju perioda beigām, kad pārstājušas darboties kūrorta ārstniecības iestādes.
4. Mūsdienās par būtisku kūrorta kritēriju noteikta kūrorta ārstniecības iestāžu esamība teritorijā, taču nav definēti kūrorta ārstniecības iestāžu kritēriji un šo iestāžu ģeogrāfiskais aptvērums. Tas pēc būtības padara neskaidru kūrorta teritorijas definēšanu.
5. Gandrīz visai Jūrmalas teritorijai piešķirtais kūrorta statuss neatbilst ne faktiskajai mūsdienu situācijai, ne vēsturiskajai pēctecībai – mūsdienās tikai dažās Jūrmalas apkaimēs atrodas kūrorta ārstniecības iestādes (Majori, Jaundubulti, Melluži, Vaivari un Jaunķemeri), bet ir piešķirts kūrorta statuss vietām, kas nekad nav bijušas kūrorti (Slokai un Kūdrai), savukārt dažām vēsturiskām kūrorta vietām mūsdienās šis statuss nav piešķirts (Priedainei).
6. Kūrorta funkciju visos vēsturiskajos periodos Jūrmalā ir nodrošinājuši daudzveidīgi kūrortu objekti – dziedniecības un atpūtas objekti. Sākotnēji dziedniecības objekti ir bijuši kūrortu izveides pamatnosacījums, savukārt atpūtas funkcijas, kā arī kūrorta visas apbūves pamatelements ir vasarnīcas.
7. Lielākā kūrorta objektu tipoloģiskā daudzveidība bijusi pirms Pirmā pasaules kara. Katrā nākamajā periodā tipoloģiskā daudzveidība sarukusi. Mūsdienās tipiskākās kūrorta objektu jaunbūves ir viesu nami un pludmales kafejnīcas. Kūrortu funkcijai tiek izmantoti arī iepriekšējo periodu objekti.
8. Nozīmīgākie kūrorta apbūves elementi – vasarnīcas – līdz Otrajam pasaules karam bijušas divu tipu – īres un privātās. Īres vasarnīcās izmitināta lielākā daļa kūrorta viesu. Pēdējo 150 gadu laikā gandrīz visām Rīgas Jūrmalas vasarnīcām vismaz divas reizes ir mainīts lietošanas veids, tādēļ vasarnīcas Jūrmalā būtiski atšķiras no vasarnīcām citviet Latvijā.
9. Vēsturiskās vasarnīcas mūsdienās galvenokārt pārveidotas par viengimenes dzīvojamām mājām vai daudzdzīvokļu mājām. Salīdzinot ar iepriekšējiem

vēsturiskajiem periodiem, būtiski samazinājies arī citu kūrorta objektu skaits, un Jūrmala no kūrorta faktiski pārtop par pilsētu ar kūrorta elementiem.

10. Jūrmalas apbūvē pārstāvēti visi vēsturiskie arhitektūras stili, sākot ar 19. gs. eklektismu, kā arī mūsdienu arhitektūra.
11. Jūrmalas pilsētvides māksliniecisko veidolu līdz pat mūsdienām nosaka vasarnīcas arhetips.
12. Jūrmalas mūsdienu arhitektūrā iezīmējas divas mākslinieciski stilistiskas tendences – laikmetīga un retrospektīva. Jūrmalas apbūves kūrorta raksturu mūsdienās galvenokārt nosaka nevis reālā atsevišķu ēku funkcija, bet gan arhitektoniskā stilistika.
13. Arhitektūras stilistiskā izplatība Jūrmalā katrā vēsturiskajā periodā un mūsdienās ir cieši saistīta ar jaunu teritoriju apbūvi vai izteiktiem apbūves pārveidojumiem vairākās ielās (Dzintaru un Bulduru prospekts, Ernesta Birznieka-Upīša, Kāpu, Piekrastes un citas ielas).

Kopsavilkumā izmantotie avoti

1. *Ķemeru sēra avoti un dūņu peldētava*. Rīga: G. Gempel un biedri, 1903. 23 lpp.
2. **Belte, P.** *Rīgas Jūrmalas, Slokas un Ķemeru pilsētas ar apkārtni*. Jūrmala: P.Belte, 1935. 299 lpp. Faksimilizdevums. Jūrmalas pilsētas domes Būvvaldes Kultūrvēsturiskā mantojuma nodaļa. Jūrmala: ULMA, 2002. 299 lpp. ISBN 9984-569-41-1.
3. *Latvijas pilsētu vēsture* (K. Apinis, sastādījis). Rīga: A. Gulbis, 1931. 280 lpp.
4. *Pilsētu apraksti. Pirmā daļa* (V. Salnais, A. Maldups, sast.). Rīga: Valsts statistiskā pārvalde, 1936, 185 lpp.
5. *Latvijas kūrorti un veselības kopšana*. Rīga: Latvijas Atbrīvotājs, 1933. 103 lpp.
6. JPPA. Проект генерального плана горю Юрмала. Том 1. Рига Латгипрогорстрой, 1970.
7. JPPA. Проект генерального плана горю Юрмала. Том 2. Рига Латгипрогорстрой, 1970.
8. Latvijas Valsts arhīvs (LVA) LV_LVA_F2905_US1v_L1.
9. NKMP KMIC. Jūrmalas vēsturiskais centrs. Pirmsprojekta izpēte I kārtā. 2. sējums. Arhīvu materiālu fotofiksācija. Rīga: Latvijas PSR Kultūras ministrijas Kultūras pieminekļu restaurēšanas projektēšanas kantoris, 1989.
10. NKMP KMIC. Jūrmalas vēsturiskais centrs. Pirmsprojekta izpēte II kārtā. 1. sējums. Vēsturiskās apbūves aizsardzības zonu noteikšana Jūrmalas pilsētai. Teksts, attēli, rasējumi. Rīga: Latvijas PSR Valsts Kultūras Komitejas Restaurācijas institūts, 1989.
11. NKMP KMIC. Jūrmalas vēsturiskais centrs. Pirmsprojekta izpēte II kārtā. 2. sējums. Vēsturiskās apbūves aizsardzības zonu noteikšana Jūrmalas pilsētai. Teksts, attēli, rasējumi. Rīga: Latvijas PSR Valsts Kultūras Komitejas Restaurācijas institūts, 1989.
12. NKMP KMIC. Jūrmalas vēsturiskais centrs. Pirmsprojekta izpēte II kārtā. 3. sējums. Jūrmalas ēku projekti 1914.–1939. g. Fotokopijas. Rīga: Latvijas PSR Kultūras ministrijas Kultūras pieminekļu restaurēšanas projektēšanas kantoris, 1989.
13. NKMP KMIC. Ķemeru kūrorta parks. Pirmsprojekta izpēte. 2. sējums. Slēdziens par parka arhitektūras objektiem un fotofiksācija. Rīga: Latvijas PSR Kultūras ministrijas Kultūras pieminekļu restaurēšanas projektēšanas kantoris, 1983.
14. **Dimbira, I, Kleina, M., Naudiša, A.** u. c. *Kultūras pieminekļi Jūrmalā*. Jūrmala: Jūrmalas pilsētas domes kultūrvēsturiskā mantojuma nodaļa, 1996. 64 lpp.
15. **Pētersons, R., Naudiša, A.** *Jūrmalas vēsturiskā arhitektūra : Architectural Heritage of Jūrmala*. Jūrmala: Jūrmalas pilsētas domes kultūrvēsturiskā mantojuma nodaļa, 1998. 80 lpp. ISBN 9948-19-027-7.
16. **Bīviņš, A., Lielā, D., Moisejeva, D.** u. c. *Māja Jūrmalā*. Rīga: Creatio, 1998. 125 lpp.
17. JPPA. PHARE.
18. Jūrmalas pilsētas domes 2016. gada 24. marta saistošie noteikumi Nr. 8 “Par Jūrmalas pilsētas Teritorijas plānojuma grozījumu grafiskās daļas, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumu apstiprināšanu” [tiešsaiste]. *Jurmala.lv* [skatīts 24.11.2022.]. <https://dokumenti.jurmala.lv/docs/j16/s/j16s008.htm>.
19. **Laiviņa, S., Pētersone, A., Pētersons, R.** u. c. *Jūrmala. Dabas un kultūras mantojums*. Rīga: Neputns, 2004, 343 lpp. ISBN 978-9984-729-49-7.
20. Rīgas Tehniskās universitātes Arhitektūras fakultātes metodiskais kabinets. Baibas Vērpes maģistra darbs “Jūrmalas pludmales vide no 19. gs. sākuma līdz mūsdienām”, 2016.

21. **Dripe, J.** *Latvijas arhitektūra 1991–2011 = Architecture in Latvia 1991–2011 = Apxumekmyra Jlamēuu 1991–2011*. Rīga: Jumava, 2012. 317 lpp. ISBN 978-9934-11-286-7.
22. **Holcmane, V, Lūse, A., Žeivate, I.** *Laikmetīgā arhitektūra Latvijā = Contemporary Architecture in Latvia*. Rīga: Al secco, 2013. 301 lpp. ISBN 978-9984-9949-9-4.
23. **Sarma, I.** Resort in Time. Jūrmala Case. *Resorts – Cultural–Historical landscape and Cultural Space*. Coference papers. Rīga: Sava grāmata, 2019. 258 p. ISBN 978-9934-582-13-4.
24. **Laakkonen, S, Vasilevska, K.** From a Baltic Village to a Leading Soviet Health Resort: Reminiscences of the Social History of Jurmala, Latvia. *Resorts and Ports: European Seaside Towns since 1700*. Bristol: Channel View Publications, 2011, 183–197 p. ISBN 978-1-84541-198-5.
25. **Radovics, A.** *Dubultu vēsture*. Otrs, labots izdevums. Jūrmala: Dzelzavas atbalsta biedrība, 2019. 303 lpp. ISBN978-9934-8747-0-3.
26. **Krastiņš, J.** *Latvijas Republikas būvmāksla*. Rīga: Zinātne, 1992. 236 lpp. ISBN 5-7966-0849-5.
27. **Krastiņš, J.** *Jūgendstila arhitektūra Latvijā : Art Nouveau Architecture in Latvia*. Rīga: Madris, 2018. ISBN 978-9984-31-891-2.
28. **Krastiņš, J, Dambis, J.** *Modernās kustības arhitektūra : Saknes un strāvojumi pasaulē un Latvijā = Architecture of modern movement ; Roots and Currents in the World and in Latvia*. Rīga: Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde, 2021. 207 lpp. ISBN 978-9934-8869-7-3.
29. **Horsta, K.** *Sanatoriju arhitektūra Latvijā 1918—1940*. Rīga: Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures institūts, Mākslas vēstures pētījumu atbalsta fonds, 2018. 256 lpp. ISBN 978-9934-8721-2-9.
30. **Krastiņš, J.** *Rīgas arhitektūras stili*. Rīga: Jumava, 2005. 240 lpp. ISBN 9984-38-017-3.
31. **Švābe, A., Būmanis, A., Dišlērs, K.** *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 75. burtnīca. Rīga: A. Gulbja apgāds, 1927. 18999. kolonna.
32. Kūrortu nolikuma projekts. *Jūrmala*, 1989, 19. janvāris (Nr. 3), 4.–5. lpp.
33. *Populārā medicīnas enciklopēdija* (A. Bļugers, red.). Rīga: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984. 623 lpp.
34. *Tūrisma un viesmīlības terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LR Ekonomikas ministrija, 2008. 460 lpp. ISBN 978-9984-937-08-3.
35. Tūrisma likums [tiešsaiste]. *Likumi.lv* [skatīts 24.11.2022.]. <https://likumi.lv/ta/id/50026-turisma-likums>.
36. Ministru kabineta 2013. gada 20. novembra rīkojums Nr. 552 “Par kūrorta statusa piešķiršanu Jūrmalas pilsētas daļai” [tiešsaiste]. *Likumi.lv* [skatīts 24.11.2022.]. <https://likumi.lv/ta/id/262092-par-kurorta-statusa-pieskirsanu-jurmalas-pilsetas-dalai>.
37. Ārstniecības iestāžu reģistrs [tiešsaiste]. *Latvijas Republikas Veselības inspekcija* [skatīts 01.12.2022.]. <https://registri.vi.gov.lv/air>.
38. Ekrānuzņēmums [tiešsaiste]. *OpenStreetMap* [skatīts 01.08.2022.]. <https://www.openstreetmap.org/#map=12/56.9567/23.7710>.
39. Ģeotelpiskā informācija (karte) par būvniecības procesiem [tiešsaiste]. *Būvniecības valsts kontroles birojs* [skatīts 01.06.2020.]. https://bis.gov.lv/bisp/lv/planned_constructions/bismap#x=24.005514&y=56.968287&z=11.

40. *Vadonis pa Rīgas Jūrmalu*. Jūrmala: Latvijas Tirgotāju savienības Rīgas Jūrmalas nodaļas izdevums, 1926. 83 lpp.
41. **Greiža-Lisovskis, V.** *Jūrmala vakar, šodien, rīt*. Rīga: Avots, 1981. 104 lpp.
42. Bäderarchitektur [tiešsaiste]. *Wikipedia.org* [skatīts 06.04.2023.].
<https://de.wikipedia.org/wiki/B%C3%A4derarchitektur>.

Baiba Vērpe dzimusi 1984. gadā Krāslavā. Rīgas Tehniskajā universitātē (RTU) ieguvusi bakalaura (2008) un maģistra (2010) grādu arhitektūrā. Strādājusi vairākos arhitektūras birojos Latvijā un ārzemēs. Kopš 2020. gada ir RTU Arhitektūras fakultātes docētāja. Zinātniskās intereses saistītas ar kūrortu arhitektūru, neseno arhitektūras mantojumu, diplomātiskā dienesta arhitektūru un pasaules lielo notikumu, piemēram, pasaules *EXPO* un olimpisko spēļu, apbūves pētīšanu. Kopš 2011. gada aktīvi publicē rakstus populāros nozares žurnālos "Latvijas Arhitektūra" un citos.